PISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes - gener-març 2024 - núm. 163

En català!

No toqueu l'escola en català

No toqueu l'escola en català

STE
ERSINDICAL
No toqueu l'escola en català

MILLOR ES VERD
No toqueu l'escola en català
MALLORCA ANTIFEIXISTA
No toqueu l'escola en català

LA LLENGUA
NO ES TOCA

PISSARRA

Número 163

STEI INTERSINDICAL

EDITA

STEI INTERSINDICAL

Sindicat de Treballadors i Treballadors Intersindical de les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei.cat
E-mail:
mallorca@stei.cat
llevant@stei.cat
inca@stei.cat
menorca@stei.cat
eivissa@stei.cat

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ
F. Xavier Alomar Novila
Sandra Serra Teruel
Jaume Fabregat Mestre
Dana Garcias Mas
Tomàs Martínez Miró
Lluís Segura Gelabert
Joana Tur Planells
Jaume Morey Illa
Tomeu Estelrich Rigo
Miquel Àngel Bauzà
Vicenç Garcia Fuster

COORDINACIÓ
Montserrat Nadal Fullana
Carles Cabrera Villalonga

S'agraeix la col·laboració de les autores i dels autors dels articles.

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ
Toni Martínez Miró

Escola de Formació i Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

FOTOS
Tomeu Estelrich
M. Antònia Font
Pere Polo
Nanda Ramon
Sandra Serra
STEI Intersindical
Internet

Els articles publicats en aquesta revista expressen unicament l'opinió de les autores i autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

Índex

4 EDITORIAL

5-7 ENTREVISTA A MARGALIDA SOLIVELLES
MIQUEL ÀNGEL BAUZÀ

8-13 ENTREVISTA A MARIA ANTÒNIA FONT
MONTSERRAT NADAL

14-16 EL CATALÀ COM A LLENGUA MARCADA ENTRE ELS JOVES DE LES ILLES BALEARS
MARIA DEL MAR VANRELL

17-19 L'ESCOLA QUE NECESSITAM
BEATRIU DEFIOR

20-24 EL CATALÀ A EIVISSA: EDUCACIÓ A LA FRONTERA
BERNAT JOAN I MARÍ

25-29 LA TREMOLOSA FORTALESA DE LA LLENGUA AL LLEVANT MALLORQUÍ
ANTONI RIERA

30-33 EL CATALÀ A LES ZONES TURÍSTIQUES
TOMEU ESTELRICH

34-36 LA BRESSOLA, EL PUNTAL DE LA LLENGUA AL NORD
GEOFFROY LOURDOU

37-38 EL NOSTRE DESTÍ ESTÀ ESCRIT A LES ESTRELLES
JOSEP PIZÀ

39-43 TALLERS D'ASSERTIVITAT LINGÜÍSTICA ESCOLAR
NANDA RAMON

44-46 SOBRE LA MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA I ELS MATRIMONIS FORÇATS
SANDRA SERRA

47-48 JORNADES "CONSTRUINT LA IGUALTAT III. COEDUCACIÓ I FEMINISMES"
SANDRA SERRA

49-50 DONES COMPOSITORES. LES GRANS OBLIDADES DE LA HISTORIA
SECRETARIA DE LA DONA DE L'STEI INTERSINDICAL

51-53 PERE SEGURA: L'HOME DE LA NEU A MALLORCA
MONTSERRAT NADAL

54-56 PRESENTACIÓ DE L'ACTE D'HOMENATGE A BARTOMEU ROTGER AMENGUAL I BARTOMEU LLINÀS FERRÀ
MIQUEL VIVES

57 A ANTÒNIA MATAMALAS PROHENS IN MEMORIAM
M. MAGDALENA GELABERT

58-59 EN RECORD A TOMÀS MARTÍNEZ
MONTSERRAT NADAL

Editorial

Com deia Biel Caldentey en un article dedicat als deu anys de la manifestació contra les retallades i el TIL de José Ramón Bauzá, publicat a la Pissarra 162, "deu anys després d'aquelles mobilitzacions hem après una lliçó urgent per al nostre present: tenim un marc legal i normatiu que es qüestiona cada vegada que hi ha una majoria de forces de dretes que practiquen un nacionalisme espanyol". No podia tenir més raó l'exsecretari general de l'STEI Intersindical, un cop conegut l'acord subscrit entre el Partit Popular i Vox que preveu, entre moltes altres mesures, la lliure elecció de llengua a totes les etapes educatives.

En una entrevista publicada en aquest número que teniu a les mans, Maria Antònia Font no evita les crítiques als dos darrers Governs del Pacte del Progrés, amb Francina Armengol com a presidenta: "Fa estona que els partits que han governat a les Illes no han fet res efectiu per la llengua catalana. Sempre dic que l'únic moment que vérem una acció decidida a favor del català va ser la legislatura 1999-2003. Han passat vint anys i hi ha hagut mobilització social i de la comunitat educativa perquè el català no fes passes enrere, però passes endavant per part dels diferents Governs, poca cosa".

A principis del mes de febrer el conseller Antoni Vera va presentar a la Comissió d'Educació del Parlament la proposta del pla pilot de lliure elecció de llengua, una intervenció que no va aportar res de nou a part de cedir a les demandes de Vox i a voler posar en marxa un pla pilot que trenca la convivència en els centres educatius, la normalització progressiva del català en l'ensenyament de les Illes i carrega els equips docents amb una responsabilitat que no els pertoca.

L'STEI Intersindical considera molt greu que la Conselleria d'Educació vulgui ficar amb calçador aquest pla pilot, sense cap tipus de justificació pedagògica. També va denunciar en els seus comunicats públics que el conseller, en la seva argumentació, comparà la importància de la llengua pròpia amb l'aprenentatge de llengües estrangeres, un fet gravíssim; a més d'utilitzar un decret de llengües estrangeres que parla dels desdoblaments d'acord amb criteris pedagògics, i en el cas del pla pilot els criteris a considerar són de caire estrictament ideològic. Per això considera que tot plegat no té cobertura legal.

Antoni Vera també va citar una disposició del Decret de mínims que permet de manera excepcional canviar les assignatures que es poden fer en cada llengua. L'STEI rebutja que allò que es regula com una mesura excepcional passi a ser la norma general, com a conseqüència de l'acord entre el PP i Vox sobre quines àrees s'han de fer en cada llengua oficial.

Davant aquests fets, el sindicat lluitarà en tots els espais en què té representació contra aquest desgavell organitzatiu i antipedagògic, així com també vigilarà el desplegament normatiu del pla pilot als àmbits de negociació pertinent. També té a punt els seus serveis jurídics per emprendre les accions necessàries, tal com ja va fer quan va tombar el TIL als jutjats.

Per altra banda, és inadmissible que es destinin 20 milions d'euros a aquest pla per al primer trimestre del curs 2024-25, quan el sistema educatiu de les Illes Balears té altres mancances que cal solucionar.

Amb aquest número de Pissarra dedicat al català l'STEI Intersindical se suma a totes aquelles entitats que fan feina en la defensa de la llengua catalana i de la seva presència en tots els àmbits de la societat de les Illes Balears, conscients de la necessitat de treballar des de la unitat d'acció i de fer xarxa davant els embats que la llengua pròpia ha de patir: ha deixat de ser un requisit a la sanitat, hi ha una amenaça greu en l'ensenyament amb el pla pilot de lliure elecció de llengua i, a més, hi ha el desig de Vox de treure el català com a requisit per accedir a qualsevol plaça de la funció pública de la Comunitat autònoma.

L'STEI Intersindical vol deixar molt clar que no s'oposa a la llibertat de les famílies. El que rebutja és la segregació, la imposició de criteris ideològics i no pedagògics, el sotmetiment de la Conselleria d'Educació i Universitats als xantatges de l'extrema dreta. Perquè "la lliure elecció" és el seu marc mental, no el nostre; i és aquí on ens volen arraconar: ells defensen la llibertat; nosaltres, la rebutjam. Així és com se senten còmodes. Cal fugir d'aquest esquema i plantejar el marc mental de les entitats que treballam per la normalització progressiva del català en la nostra societat, com recull la normativa autonòmica.

El que necessita el català és un compromís institucional ferm i participat per fer-lo necessari, augmentar el seu ús i el nombre de parlants i estendre'l a tots els àmbits. Vivim el moment actual amb preocupació i en estat d'alerta constant, tant per tot allò que afecta la llengua com pel que fa al context europeu i internacional, amb conflictes bèl·lics, vulneració dels drets humans, avanç de l'extrema dreta i incapacitat per posar en marxa, per part dels governs, mesures contundents que protegeixin el medi ambient.

Més que mai la tasca de l'STEI Intersindical, el professorat, alumnes i famílies és imprescindible. Ni una passa enrere!

Entrevista a Margalida Solivelles

Miquel Àngel Bauzà,
membre del Consell de redacció de Pissarra

Margalida Solivelles Lladó (Selva, Mallorca, 1957) acaba de publicar Illes escapçades, un recull de "cròniques aïllades" que expliquen de manera clara i directa un perquè del nostre present polític i lingüístic.

Margalida Prohens no pot tornar a fer enrere ni la Llei de normalització lingüística, ni el Decret de mínims

Com valores la política lingüística d'aquests vuit darrers anys de Pacte de progrés?

Els primers mesos s'anul·laren decrets i lleis de José Ramon Bauzá, però tenc la sensació que després la iniciativa va quedar estancada. No es feren passes enrere, però tampoc s'avançà gaire.

Quins són els teus auguris en matèria lingüística per als anys vinents?

Tornarem a la situació que teníem en temps de J. R. Bauzà i de Jaume Matas, quan es va crear IB3. Posaran més pel·lícules en castellà i no s'avançarà en més mitjans de comunicació. La lluita serà què passarà a les escoles. L'única oferta que té Vox per governar aquí és exigir en temes d'idiomes. Fa aquestes peticions perquè, a canvi, deixa que la Conselleria d'Urbanisme faci el que vulgui? El que està clar és que aquesta política de segregació és inviable a la pràctica. A més, Margalida Prohens no pot tornar a fer enrere ni la Llei de normalització lingüística, que va aprovar el seu partit, ni el Decret de mínims.

Creus que l'escola és l'últim reducte de la llengua pròpia? L'únic espai cohesionador?

Sí, no n'hi ha cap altre. Ho tenen molt clar, si es carreguen l'escola tenen molt guanyat. La lluita primera és l'escola. De la mateixa manera que només tenen aquest tema dins el cap, també ho tenen molt difícil aconseguir-ho perquè canviar aquesta dinàmica tan potent és molt costós.

Durant el temps del TIL el professorat es va fer seves les famílies, i qui lluita contra aquesta massa? Un temps els mestres no estaven gaire valorats, però després del TIL va canviar aquesta visió.

Passa una mica com amb els metges. Tenen un poder. Si et diuen "pren això", ho fas. I si un mestre et diu "el teu fill ha de fer això", tret d'algunes excepcions, ho fas. És aquest el poder.

Expliques que el que va provocar la dimissió de Cristòfol Soler no fou el seu posicionament lingüístic sinó intentar "fer canvis en àrees sensibles com eren el territori, l'economia i el turisme." Creus que el TIL de José Ramón Bauzà fou una cortina de fum per aprovar la Llei turística de Delgado?

José Ramón Bauzà, just abans de ser president, confonia el Decret de mínims amb la Llei de normalització lingüística. El tema de l'idioma no li importava gens ni mica, però li donava protagonisme. Se sentia com el Cid Campeador. Amagava altres coses? Sí, però la Llei Delgado no l'han modificada aquests darrers 8 anys de Pacte de progrés. És el colador del sector hoteler i de la restauració per ampliar i poder fer *beach clubs* a les terrasses. Això ja ha arribat als pobles. Demanen permís per fer un restaurant i després, a l'empara de la Llei Delgado, demanen una ampliació per posar taules i música a l'exterior. El Pacte de progrés no ho ha tocat.

Per què creus que s'hi tornen a posar? Atacar la llengua és un eix vertebrador de la dreta illenca o respon més a un imperatiu de la FAES?

És el més fàcil perquè, com que el tema de la llengua els és igual, és com pegar tirs a una cosa que a tu no t'interessa. És un interès polític del moment. Els és molt més difícil regular la construcció, per exemple, perquè hi tenen molts d'interessos.

Al debat a IB3 sobre els resultats electorals del maig de 2023 afirmares que el PP havia guanyat ignorant el que sabien que era el problema principal de la ciutadania: la massificació. Creus que l'elecció de llengua podria ser l'actual cortina de fum del pacte PP-Vox?

Vox no té gaire discurs més. És com Ciutadans

Quan pacten els partits tenen un full de ruta. Estableixen un acord de no-agressió. Vox no té gaire discurs més. És com Ciutadans. Quin era el seu discurs? El PP té altres interessos de més volum econòmic. Els hoteliers afirmen que la culpa de la massificació és el lloguer vacacional i no surten d'aquí. Tots els tirs del Govern de na Prohens van per aquí. No parlen de les places il·legals dels hoteliers quan, de fet, els primers que varen fer lloguer vacacional varen ser ells mateixos, que llogaven els apartaments de devora quan tenien o*verbooking*. Són dos mons molt poderosos.

Veus solidesa al suport actual al català del PSIB-PSOE?

Sí, perquè tot depèn dels interessos polítics del moment i ara hauran de fer gestos. Si en aquesta conjuntura PP i Vox reculen, això és un motiu de crítica política.

Quin recorregut vaticines a la persecució política del català per part de Vox?

Sostenir un grup parlamentari amb la única base en un tema lingüístic no té recorregut. En haver segregat l'alumnat, què serà el següent? Prohibir que tu i jo parlem en català?

Quin paper hauria de ser el de MÉS en l'aspecte lingüístic?

A la darrera legislatura la Llei d'educació va estar a punt de sortir amb el castellà com a llengua vehicular. Què va fer MÉS aquí? A vegades els ha faltat pegar un cop damunt la taula quan aquestes coses estan a punt de passar. No sé si respon a un plantejament de compartiments estancs. Hi ha temes que han de ser línies vermelles que no es poden creuar.

Des de fa anys les Illes són receptores d'un nombrós contingent estranger que no té cap contacte amb la llengua ni amb la cultura pròpies. Com s'hauria d'enfocar lingüísticament aquest tema, si és que es pot tractar d'alguna manera?

Una de les feines que s'hauria d'haver fet aquests darrers vuit anys és focalitzar la tasca en aquest sector perquè,

Estan fent el mateix. Els Governs balear i valencià són molt paral·lels

altrament, depèn de la voluntat i l'actitud personal. Hi ha una part d'estrangers que tenen aquesta actitud i això és un signe d'intel·ligència, però no crec que sigui majoritària, sobretot entre la gent provinent de d'Amèrica del Sud. On es detecta tot això? Normalment quan vas a comprar al supermercat o a uns grans magatzems. Les caixeres et parlen en castellà però si tu els parles en català elles et contesten perfectament en català. Això és perquè són generacions que han anat a escola. Vaig anar a comprar a una botiga de mobles del polígon d'Inca i el depenent em parlava en castellà, però tot d'una va canviar de llengua. Com que tenia accent valencià, li vaig demanar si era del País Valencià. Em contestà que era d'origen andalús. La seva família havia anat a fer feina a Eivissa i havia après el català allà. Tots els seus professors eren valencians i només parlava en català amb ells. Per això tenia accent valencià.

Observes concomitàncies entre la persecució lingüística als diferents territoris dels Països Catalans?

A Catalunya no tant però al País Valencià és igual o pitjor. Estan fent el mateix. Els governs balear i valencià són molt paral·lels. Parl sovint amb Pepa Ferrer, la corresponsal de TV3 al País Valencià i m'explica que no és fàcil entrar amb les càmeres de TV3. Jo no he tIngut mai aquest sentiment, a l'inrevés, he viscut uns anys en què era motiu d'alegria que TV3 arribàs per fer un reportatge.

Donen la culpa a l'idioma d'una mancança que és estructural. No venen tampoc cambrers perquè no tenen on allotjar-se

La periodista Maria Resa, autora de "Com plantar cara a un dictador", alerta de la potència estructural de les "fake news" i arriba a afirmar que Facebook és un perill per a la democràcia. Segons la teva opinió, quin és l'estat de la llibertat de premsa a la nostra comunitat?

Els mitjans informatius i les empreses estan malament a nivell econòmic i la llibertat de premsa va lligada a això. No pots fer periodisme d'investigació si has de fer tele, ràdio i pàgina web. El perill són les notícies falses a les xarxes socials i que la gent del carrer no destrïi si són certes o no.

Quines són les "fake news" sobre la situació sociolingüística del català a les Illes?

Que no puguin venir metges ni infermers perquè els demanen el nivell de català quan el problema és que l'habitatge és molt car. Això és una f*ake new* grossíssima. Els donaven dos anys per treure's el català quan molts venen només per un o mig any! Donen la culpa a l'idioma d'una mancança que és estructural. No venen tampoc cambrers perquè no tenen on allotjar-se i a aquests no els demanen cap certificat de català.

Ara TV3 ha presentat la gran plataforma 3.cat que es vol posicionar en aquest mercat internacional

Els anys 80 a les Balears prenguérem consciència lingüística gràcies a TV3. Un 33% dels canals de televisió parlaven en català i molts no catalanoparlants sentien curiositat i ganes d'aprendre'l. Avui dia amb l'"streaming", el català ocupa una posició molt minoritària. Com es podria augmentar la seva presència en el món audiovisual?

Les plataformes han estat letals. Ara TV3 ha presentat la gran plataforma 3.cat que es vol posicionar en aquest mercat internacional en continguts catalans. Ha creat també un canal de programació infantil, que havia quedat de banda. Crec que hauria d'haver mantingut la firma TV3 sense inventar un nom nou. Si TV3 té prestigi, s'ha d'aprofitar. ■

Entrevista a Maria Antònia Font

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Davant la situació tan complexa que viu el català a molts àmbits de la societat, hem volgut parlar amb na Maria Antònia Font, antiga companya de l'STEI Intersindical, una de les persones que al llarg dels darrers anys ha fet més feina per la nostra llengua, sempre al servei del país.

El PP ha assumit les propostes que Vox duia al seu programa electoral i està a les seves ordres

El català a l'ensenyament torna a viure una situació complicada. Com veus i com vius el moment actual?

Fa anys que el català viu una situació complicada. El PP ha assumit les propostes que Vox duia al seu programa electoral i està a les seves ordres i la llengua catalana no necessita patir més agressions, reduir la seva presència a l'educació, eliminar la capacitació en català del personal sanitari i voler llevar-lo a la funció pública... El català el que necessita és un compromís institucional ferm i participat per fer-lo necessari, augmentar el seu ús i el nombre de parlants i estendre'l a tots els àmbits . Visc el moment actual amb preocupació i en estat d'alerta constant, tant per tot allò que afecta la llengua com pel que fa al context europeu i internacional, amb conflictes bèl·lics, vulneració dels drets humans, avanç de l'extrema dreta i incapacitat per posar en marxa, per part dels governs, mesures contundents que protegeixin el medi ambient.

Entenc la defensa de la llengua des d'una perspectiva ecofeminista ja que la llengua, que neix i creix a un determinat territori al llarg d'un temps, es veu influïda directament per tot allò que passa al seu entorn, canvis polítics, demogràfics, legislatius, econòmics, de consciència social, d'actituds vers les persones, les seves cultures i les seves formes de ser.

Fa estona que els partits que han governat a les Illes no han fet res efectiu per la llengua catalana

Veig la mediocritat del Govern actual, incapaç de tenir una visió global i coherent de quina és la situació de les Illes Balears a l'actualitat. Els falta preparació i capacitat per saber quina és la ruta a seguir per fer la transformació social, econòmica i humana que la societat illenca necessita dins aquest context mundial.

Per quins motius creus que quan hi ha segons quins partits al Govern de les Illes Balears la llengua no rep el suport de les institucions?

Fa estona que els partits que han governat a les illes no han fet res efectiu per la llengua catalana. Sempre dic que l'únic moment que vérem una acció de Govern decidida a favor del català va ser la legislatura 1999-2003. Han passat 20 anys i hi ha hagut molta mobilització social i de la comunitat educativa perquè el català no fes passes enrere, però passes endavant per part dels diferents Governs... poca cosa. Uns, els del PP, perquè llengua i cultura de les illes és per dir quatre paraules vestits a l'ample i ballar una jota i un bolero i els altres PSIB-MÉS-PODEM perquè no volen que el català sigui un puntal de la seva acció política i perquè *"la millor acció que podem fer pel català, és que no es parli del català"* i amb aquest so l'enterram!

Et recorda la situació actual tot allò que vares viure en primera persona en temps del PP i d'en José Ramón Bauzá? Que ens va ensenyar aquella experiència?

Sí, molt. També es va voler posar en marxa el dret dels pares i mares a triar la llengua de primer ensenyament. El 2012 els mestres d'infantil i primària, els pares i mares, la comunitat educativa en general, no ho veren amb bons ulls. Les persones formades, mestres, pedagogs, professorat de la UIB, la Plataforma 0-6, els sindicats representants dels docents... tothom tenia objeccions tècniques, pedagògiques i socials que no recomanaven separar, ni que fos puntualment, els alumnes per raó de llengua. Record les mestres d'infantil de Menorca, quan preparàvem l'argumentari a favor de l'ensenyament en català consensuat a totes les illes, elles deien: *"els infants han de conviure plegats, han de tenir les mateixes experiències i s'han d'enriquir amb les aportacions de tots"*. Un gran argument que figura entre els altres deu o dotze punts de l'argumentari que avui es podria tornar a fer servir per explicar, als pares i mares, la necessitat de no separar els alumnes per raó de llengua i fer-los entendre que aprendre català a l'escola és molt bo per als seus fills, els obre portes i a més a més ens garanteix a tots la necessària cohesió social.

Defensar la llengua és defensar la cultura, la identitat i el País, també és defensar el dret d'existir com a nació

Hi ha gent que diu que, deu anys després de la manifestació històrica contra el TIL, la resposta ara seria diferent, en un sentit de més baixa participació. Hi estàs d'acord?

No, no hi estic d'acord. La comunitat educativa d'aquell moment mai no es va proposar treure 100.000 persones al carrer. Això va esdevenir així per tota la feina prèvia feta des de la convicció i amb la col·laboració de tothom. Passaren dos anys i molta mobilització per part de molts col·lectius, Sindicats, la Crida, tancades a centres, Assemblees de Docents, Llaços, multes, expedients disciplinaris, concentracions de silenci, manifestos, recollides de signatures, assemblees a totes les illes, vagues de fam, implicació dels docents de l'escola concertada, les cooperatives, les associacions de directors, d'inspectors, els Jubilats per Mallorca, els camins contra mentides, les lectures continuades, una manifestació prèvia de 50.000 persones, una vaga indefinida a l'inici de curs 2013-2014, docents disposats a perdre cada un d'ells 1000 euros a causa de la vaga, negociació dels representants dels docents amb l'administració... És possible que el moment sigui diferent, però s'ha de treballar de forma intensa, coordinada i creativa i s'ha de fer des del primer moment i durant tot el temps que faci falta. La xarxa i la implicació de tots els sectors educatius i socials són fonamentals perquè el que es dugui a terme tingui èxit.

Defensar la llengua és defensar la cultura, la identitat i el País, també és defensar el dret d'existir com a nació que som. Hi ha hagut molts moments difícils per la llengua i sempre hi ha hagut persones i entitats que s'han sabut organitzar per defensar-la. Ara no és moment de pensar si seria o no seria igual que fa 10 anys. És el moment de mirar el que passa, fer xarxa, fer passes i arribar a fer tot el que es pugui sense comparar-se amb ningú ni amb cap moment passat, però amb un gran sentit de la responsabilitat per continuar el camí de persones i entitats que ens han precedit per salvaguardar i fer possible un futur a la llengua i la cultura catalanes.

PP i Vox tornen parlar de la lliure elecció de llengua. Però aquest és un dret de les famílies que està recollit a la normativa vigent. És així?

Sí, el dret dels pares i mares a triar la llengua del primer ensenyament -això vol dir a triar la llengua en què faran la lectoescriptura- està regulat a la Llei de Normalització Lingüística de 1986 i també ho recull la Llei d'Educació de les Illes Balears de 2022. El govern del PP, la legislatura 2003-2007, ja va intentar aplicar aquest dret a infantil i primària, que és on la llei preveu que es pugui fer. Segons l'Ordre del 2004, encara vigent, els pares en el moment de fer la primera matrícula, poden marcar aquesta opció. L'aplicació d'aquesta normativa va deixar ben clar que era un nyap pedagògic i a més a més contraproduent per als infants, per això, quan en Bauzá durant la legislatura 2011-2015 ho va tornar a intentar, varen sortir els llaços quadribarrats i la majoria de pares i mares, entre un 80 i un 90%, varen triar ensenyament en català. El que no està regulat és el dret dels pares i mares a triar la llengua a la resta d'etapes educatives.

Ets membre del Consell Social de la Llengua Catalana (CSLC), i molta gent desconeix aquest ens. Ens podries explicar una mica quina és la seva composició i funció?

El CSLC és un òrgan creat durant la legislatura del 1r Pacte del Govern de Progrés (1999-2003). Va ser una iniciativa del Conseller d'Educació Damià Pons, amb la col·laboració del DG de Política Lingüística d'aquell moment Joan Melià. El Consell està format per representants de tots els sectors econòmics, polítics i socials de totes les illes que tenen la funció de debatre i assessorar el Govern per elaborar el Pla de Normalització Lingüística (PNL) per a l'ús generalitzat del català a tots els àmbits, en compliment del que preveu l'Estatut d'Autonomia de 1983 que marca que els poders públics han de garantir el coneixement i l'ús normal de les dues llengües oficials i també han de fer possible les condicions necessàries per arribar a la igualtat plena de les dues llengües, pel que fa als drets dels ciutadans de les Illes Balears.

És evident que un òrgan assessor com aquest, amb una completa representació i participació de la societat illenca té un gran valor a l'hora de legitimar l'aplicació del Pla de NL aprovat pel plenari i que la presidència del Govern té la funció d'executar. El CSL està presidit pel president o presidenta del Govern de les Illes Balears. Té unes quantes vicepresidències ostentades per les persones que, en el seu moment, ocupen el rectorat de la UIB, la presidència de l'OCB, la DG de Política Lingüística... Hi ha representants de tots els Grups parlamentaris, Ajuntaments, empresaris, sindicats, també representants del món de l'esport, el lleure, la cultura, els joves, els mitjans de comunicació... El plenari del CSL es reuneix com a mínim un pic cada any. També hi ha una comissió permanent i diferents ponències que treballen per millorar l'ús del català a àmbits concrets com són el de la sanitat, l'educació, els mitjans de comunicació, els joves, les noves tecnologies, les actituds lingüístiques o l'aplicació del propi PNL. Durant les legislatures que governa el PP, la presidència mai no ha convocat aquest òrgan. Durant la legislatura passada es va fer un canvi i el Consell pot ser convocat per qualsevol dels seus vicepresidents.

Has estat una persona que ha viscut "mil batalles" en la defensa del català (record la meva arribada a l'STEI i aquella moguda que hi va haver amb la proposta del conseller Francesc Fiol i l'equiparació del nivell C de català). De quina et sents més orgullosa?

Et refereixes a quan el conseller Fiol volia donar el nivell C de català als alumnes que aprovassin el català a 4t d'ESO amb un 5 rascat. Els primers a plantar-se en aquest moment

El moviment de la Comunitat educativa del 2011 al 2015 va ser també espectacular. Cada col·lectiu hi va posar tot el que va poder

foren els examinadors de la Junta Avaluadora de Català. Després, a l'STEI, convocàrem una assemblea de professors de català de secundària per, entre tots, parlar del que podríem fer. Va sortir la idea de fer un aprovat general. *"Si vosaltres voleu regalar el nivell C als alumnes de 4t d'ESO que aprovin el català amb un 5, no us preocupeu, ja els el regalam nosaltres"*. Des de l'STEI -i amb la força de l'assemblea de professors de català al darrere i la campanya de l'OCB que demanava al Govern que rectificassin- anàrem a parlar amb el servei jurídic, amb els departaments de català de cada centre de Mallorca, parlàrem amb els centres de les altres illes... la consigna era "Si hi ha el 50% dels departaments de català dels centres de les Illes disposats a fer l'aprovat general, ens comprometem també a fer-lo". Aconseguírem aquest 50% de centres gràcies a tots els instituts de Menorca que s'hi adheriren. El conseller Fiol ens convocà a una Mesa sectorial i RECTIFICAREN!

El moviment de la Comunitat educativa del 2011 al 2015 va ser també espectacular. Cada col·lectiu hi va posar tot el que va poder de coratge, creativitat, força, convicció, feina, esforç, entesa, paciència... la unitat d'acció no va ser fàcil, sobretot quan no es tenia cura de les persones o de les organitzacions que hi estaven implicades, però les coses bones superaven les dolentes i els fonaments de l'ensenyament en català estaven molt ben posats per resistir les envestides del Govern Bauzá.

Per a mi tota la feina que he pogut fer a l'STEI ha estat una experiència inoblidable. També el fet d'haver pogut anar al Parlament Europeu a denunciar la vulneració dels drets de la Comunitat lingüística catalana per part del Govern Bauzá i del Ministre Wert. Recordau aquell *"hay que españolizar los alumnos catalanes"*. Molt important per a mi també la feina feta a la resta dels PPCC amb companys dels nostres sindicats i les entitats i les persones que treballen pel català, així com les trobades i compareixences fetes a Galícia i el País Basc. De cop un dia vaig pensar -Que curiós, quan vaig decidir estudiar filologia catalana ho vaig fer per defensar el català, no perquè m'agradàs el llatí, i mira... la vida m'ha duit aquí, al sindicat, i a estar a un lloc on poder-lo defensar totes les hores del dia.

Creus que al llarg dels darrers anys ha canviat la sensibilitat i l'estima de la població de Mallorca i de les Illes Balears per la llengua pròpia, la catalana?

Jo veig molta gent que estima i valora la llengua catalana, d'aquí i de fora de les illes. Als pobles cada dia és més evident l'estima per la cultura participativa del poble i les seves celebracions. A ciutat s'ha començat a recuperar. Llengua i cultura són inseparables. S'ha de treballar la consciència social, el respecte per la terra i la cultura de les persones, la identitat nacional i la defensa del dret a viure plenament en català als Països Catalans.

Sempre t'he sentit dir que hem de viure la nostra condició de parlants amb una perspectiva de Països Catalans, de comunitat lingüística. Creus que s'ha perdut aquesta referència?

Tot el que afecta la llengua a una part del territori, afecta el seu conjunt, per això crec que és important estar units. A més a més hem de tenir en compte que l'afany per dividir la comunitat lingüística catalana per part de les estructures de l'Estat espanyol és molt gran i ve de molt enrere. Una de les més evidents, i responent a la teva pregunta, és com durant la transició, quan es va fer la Constitució espanyola es va prohibir explícitament la unió entre comunitats autònomes diferents. Record també que quan era al Secretariat permanent de l'Escola d'Estiu de Mallorca, al voltant de 1995, vaig parlar amb representants del Moviment de Renovació Pedagògica de Catalunya i de la possibilitat de federar-nos amb ells i no va ser possible, la llei no ho permetia... ni tan sols això ens deixaven fer! Ens podíem federar amb els MRP de de Madrid, però no amb els de Catalunya.

Devers els anys 2000, sí que me'n vaig témer que el terme Països Catalans havia perdut presència, però poc a poc l'hem tornat a recuperar. Nosaltres, des de Mallorca, gràcies a la iniciativa d'en Miquel Albero i dels seus alumnes, creàrem el 2012 la Plataforma d'Enllaçats per la Llengua, formada per entitats que treballen pel català d'arreu dels PPCC. Aquesta plataforma ha estat viva durant 10 anys i ara s'hauria de tornar a revifar. Sort que encara resta dempeus la Federació d'Organitzacions per la Llegua Catalana (FOLC). L'STEI en forma part des del moment en què es va crear, el 2004, per part dels germans Rafel i Carles Castellanos, na Blanca Serra, n'Elisenda Romeu... i que vaig tenir l'honor de presidir durant 4 anys.

Quins consells ens donaries per a fer front als embats actuals del PP i Vox contra el català? Com creus que ha de ser l'STEI Intersindical del futur?

Jo crec que ja es fan accions en positiu de cara a fer la bolla de neu de cada dia més grossa. 30 entitats es reuneixen a favor del català a Can Alcover, hi ha representants de tota la comunitat educativa, entre elles l'OCB que ja ha iniciat la via jurídica, ha anat al Congrés on 50 diputats han impugnat la normativa promoguda per PP i Vox de les Illes que lleva el requisit de català al personal sanitari... per aquí es comença. L'important crec que és fer xarxa, obrir la participació a tothom des del primer minut -això és bàsic perquè tothom s'ho senti seu- organitzar la mobilització, saber trobar la proposta i el moment oportuns per realitzar-la, les idees que surten dels sabers de la col·lectivitat són engrescadores, els projectes compartits són molt motivadors. Convé recordar que durant la feina s'ha de tenir cura de les persones i de les organitzacions, deixar fora els protagonismes i els partidismes, i no deixar la via judicial, sovint és l'única cosa que atura els atacs al català. I recordar que el català necessita defensa però encara necessita més accions i normatives a favor, cosa que no va passar després del 2015.

> El futur de l'STEI Intersindical el decideixen les persones que ara tenen el testimoni a les seves mans. A elles els correspon continuar

Per altra banda el futur de l'STEI Intersindical el decideixen les persones que ara tenen el testimoni a les seves mans. A elles els correspon continuar la construcció del sindicat, treballar per un nou model econòmic i social, des d'una perspectiva ecofeminista, que tengui en compte la llengua i la cultura pròpies, la integració social i cultural dels nouvinguts, que respecti el medi ambient, els drets de les persones treballadores i la qualitat dels serveis públics.

Dus uns anys jubilada, cosa que no vol dir que estiguis aturada, de ben segur. A què et dediques ara?

La jubilació no és l'etapa dorada amb què molta gent somia. Ja tens una edat, una perspectiva de la pròpia vida, de com l'has viscuda, del que et resta per viure i de la salut de què disposes. El món està tan capgirat i passen tantes desgràcies que, en aquests moments, és difícil sentir que tens una vida plena. Jo, no m'he jubilat de l'activisme pel català, ni tampoc de voler participar i estar activa a la vida de la meva comunitat. Mir i cerc quines activitats puc fer per gaudir de la vida que em resta i que no sempre és viatjar, caminar o gaudir del temps lliure, sinó que mir i cerc què puc fer per millorar el meu entorn i la vida de les persones que tenc la sort de tenir al meu costat i les que compartim temps de vida damunt la terra.

Moltes gràcies, Maria Antònia, pel teu temps, les teves paraules i tantes energies dedicades a la causa de la llengua i la recerca d'un món millor. Salut i endavant! ■

El català com a llengua marcada entre els joves de les Illes Balears*

Maria del Mar Vanrell,
Universitat de les Illes Balears

L'estudi *Actituds i usos lingüístics dels joves de les Illes Balears*, AULIJOVIB d'ara endavant, va ser un encàrrec del Govern de les Illes Balears al Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (GRESIB), de la Universitat de les Illes Balears, que es va desenvolupar des del maig de 2022 al març de 2023. Els objectius principals del projecte varen ser tres: (1) comprendre els processos que afavoreixen o dificulten l'ús del català i altres llengües entre els joves en diferents contexts, (2) aprofundir en el coneixement de les percepcions dels joves cap a la unitat de la llengua i la variació diatòpica i també cap a les normes d'ús com la convergència lingüística, i (3) analitzar els discursos sociolingüístics dels joves i estudiar les possibles estratègies i les accions més eficaces per implementar polítiques lingüístiques que afavoreixin l'augment de l'ús social del català entre ells.

Aquest projecte ha suposat una passa endavant en relació amb altres estudis sociolingüístics que s'havien duit a terme

Aquest projecte ha suposat una passa endavant en relació amb altres estudis sociolingüístics que s'havien duit a terme anteriorment per diferents raons. Primer, s'ha seguit una metodologia que no s'havia aplicat mai en altres estudis de tipus sociolingüístic realitzats a les Illes Balears, ja que combina l'anàlisi de dades extretes d'enquestes i estudis a gran escala[1] amb l'anàlisi de dades de tipus qualitatiu. Concretament, pel que fa a la metodologia qualitativa, es varen emprar tres tipus d'instruments: entrevistes individuals, grups de discussió i fitxes d'usos lingüístics i hàbits de lleure, que eren una mena de diari en què els participants anotaven les activitats que duien a terme durant una setmana i la llengua en què les duien a terme.

1 Concretament, les bases de dades analitzades varen ser l'*Enquesta sociolingüística 2004. Coneixements lingüístics, usos i representacions de la població de les Illes Balears* (ES2004), l'*Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi* (EULIB2014) i l'estudi *El consum cultural de les Illes Balears. Informe dels resultats 2016* (ECCIB2016).

2 Segons això, es consideren *mudadors* els individus que han adoptat l'ús social d'una llengua que fins aleshores no parlaven, que han canviat la llengua que parlaven amb coneguts o en àmbits concrets o que han canviat les normes a partir de les quals decidien quina llengua parlaven en determinats contexts.

La tendència a mudar de llengua dels catalanoparlants inicials va en augment

Segon, aquest estudi ha aplicat un enfocament més dinàmic del que s'havia aplicat en treballs anteriors. Així doncs, si en estudis previs s'usaven etiquetes com *catalanoparlant habitual*, *castellanoparlant habitual*, etc., en aquest s'han intentant captar els canvis biogràfics en els usos lingüístics. Això, sobretot, s'ha aconseguit a partir de l'aplicació d'una nova categoria analítica, que és la *muda lingüística*[2] conceptualitzada com una variable d'encreuament entre la llengua inicial i l'índex d'ús del català, calculat a partir de diferents variables d'ús del català com a llengua habitual. A això, s'hi ha d'afegir, que el projecte, en la part qualitativa, s'ha basat en les *biografies*, un enfocament nou en la sociolingüística, que assumeix que els usos lingüístics estan lligats a l'esdevenir vital de les persones i tenen en compte tant el lloc i la família en què neixen com les relacions i les activitats que duen a terme en diferents moments de la seva vida. En últim terme, AULIJOVIB ha permès que els joves explicassin, matisassin i posassin en context els seus comportaments lingüístics.

Els resultats de l'estudi es poden sintetitzar en cinc punts diferents, que es presenten a continuació:

1. Els individus que més muden de llengua són els catalanoparlants inicials.

La tendència a mudar de llengua dels catalanoparlants inicials va en augment. El 2004 era d'1,6 vegades més que els no catalanoparlants inicials, mentre que el 2014 va ser de 3,5 vegades més. Una dada important, que ja havia aparegut en estudis anteriors, és que el fet de viure en un territori de més densitat del català, com ara la Part Forana de Mallorca i Menorca, afavoreix el manteniment del català com a llengua habitual i també la muda dels no catalanoparlants inicials cap al català. Altres oportunitats per a la muda cap al català, sobretot en un context de més presència social d'aquesta llengua i/o en què se'n reforci l'ús, poden ser l'arribada a la secundària i a la universitat o el món laboral. ■

2. L'oferta i la difusió determinen la llengua o les llengües del consum cultural.

S'ha vist que en general els joves fan un consum limitat en català de la televisió, el cinema, els videojocs i les plataformes de vídeo a la carta. En canvi, la presència del català en la música que escolten i el contingut de les xarxes socials és més elevada. Destaca la rellevància de l'anglès en contextos com les plataformes de vídeo a la carta, els videojocs o les xarxes socials. En aquest àmbit concret, els enquestats declaren recórrer a la tecnologia lingüística com la subtitulació o el traductor automàtic.

Els joves fan un consum limitat en català de la televisió, el cinema, els videojocs i les plataformes de vídeo a la carta

3. La llengua de qui condueix una activitat de lleure influeix sobre les pràctiques lingüístiques dels participants.

Tant en les activitats de lleure (esports, activitats artístiques i altres activitats) com en l'associacionisme, la llengua de qui condueix l'activitat, però també l'entorn on es desenvolupa, és a dir, si es tracta d'un context de més o menys presència social del català, pot afavorir o dissuadir que els participants usin el català. Paral·lelament la llengua usada pels docents en els diferents centres educatius, independentment de l'etapa, i també la de la persona que exerceix l'autoritat en el context laboral pot ser determinant dels usos lingüístics dels joves com a alumnes i també com a treballadors.

4. Pel que fa a les interaccions comunicatives, entre els joves no es detecta el perfil del catalanoparlant agut.

Els perfils que sí es detecten són tres: el *catalanoparlant híbrid*, és a dir, aquell que té preferència pel català però una bona predisposició a adoptar el castellà, el *castellanoparlant híbrid*, que té preferència pel castellà però bona predisposició al català, i el *castellanoparlant agut*, que desenvolupa estratègies per no haver de parlar el català.

5. El català s'entén com una llengua exclusiva dels nascuts aquí .

Així doncs, en la identitat dels joves de les Illes Balears, l'element etnolingüístic encara hi té una presència considerable. Això provoca el fet que molts catalanoparlants canviïn de llengua amb un interlocutor desconegut o amb qualsevol persona que no percebin autòctona , ja sigui per la manera de parlar o per l'aparença.

Aquests resultats demostren que la llengua catalana a les Illes Balears ha entrat en una fase de retrocés evident, que només amb actuacions transversals i continuades en el temps es podrà revertir. Entre les recomanacions estratègiques i actuacions que han d'orientar les futures polítiques lingüístiques a les Illes Balears s'inclouen:

a) L'extensió de coneixements suficients de llengua entre els joves.
b) La creació de les condicions necessàries perquè existeixi seguretat d'ús en qualsevol àmbit.
c) La creació i consolidació d'entorns que facilitin i estimulin l'ús del català.
d) La modificació dels hàbits lingüístics en els casos d'abandonament de l'ús del català.
e) la normalització de les converses bilingües quan l'interlocutor entén el català.
f) La superació dels prejudicis lingüístics que encara existeixen sobre la jerarquia entre varietats, les interpel·lacions a desconeguts, etc.
g) la generalització del coneixement sobre recursos i oferta cultural de tota mena existents en català.

L'escola ha estat el puntal més important d'aquest tram de la nostra història pel que fa al procés de recuperació de la llengua

***Agraïments** – Agraesc a na Xisca Castell la lectura aprofundida i els suggeriments que m'ha enviat sobre aquest article i a tot l'equip d'investigadors l'esforç conjunt perquè el projecte AULIJOVIB fos una realitat. ■

L'escola que necessitam

Beatriu Defior

En el model organitzatiu provinent de la "Transició", un dels papers que s'ha atribuït a l'escola és contribuir al procés de normalització de la llengua catalana, malmenada durant segles. Ja l'Estatut d'autonomia vincula en un mateix article, el 35, l'ensenyament de la llengua amb la normalització. Posteriorment, la Llei de normalització lingüística estableix tres pilars per al redreçament de la llengua pròpia: l'escola, l'Administració i els mitjans de comunicació. Sense gaire por d'equivocar-nos, podem afirmar que l'escola, sovint sense els recursos ni el suport necessaris, compleix la seva funció i ha estat el puntal més important d'aquest tram de la nostra història pel que fa al procés de recuperació de la llengua de les Illes Balears.

Amb alts i baixos, s'ha estructurat un model lingüístic escolar anomenat de conjunció, que cerca oferir a tots els alumnes, a través d'una via única, el ple domini de les dues llengües oficials i que dona al català, almanco sobre el paper, un caràcter vertebrador que compensi les mancances quant a l'ús social d'aquesta llengua.

Ara bé, és evident que la societat de les Illes Balears ha canviat molt al llarg d'aquests anys. El canvi més important és el preocupant creixement demogràfic, que frega els límits assumibles en tots els aspectes (pot assumir qualsevol societat un creixement de la població del 70 % en només 40 anys?). Un altre canvi que podem destacar, estretament vinculat amb l'anterior, és el suport polític a la recuperació de la llengua, sensiblement menor avui dia, i també el fet que el marc jurídic i judicial espanyol és cada cop menys favorable a les llengües minoritzades.

Com és lògic, tot l'ecosistema de les Illes Balears (social, mediambiental, cultural, lingüístic...) s'ha vist afectat i ha assolit una nova configuració. En el cas de la llengua, quan no s'havia capgirat la situació de submissió del català ni s'havia aconseguit que assumís el paper que li pertoca com a llengua pròpia d'aquesta terra, el canvi demogràfic ha alterat els fràgils equilibris interns entre les dues llengües oficials. El territori propi de la llengua catalana ha vist arribar milers de parlants d'altres llengües, que han fet créi-

xer el grup de castellanoparlants, en un procés que fins i tot a una llengua normalitzada li costaria afrontar. La nova realitat sociolingüística ha quedat definida amb un nombre de catalanoparlants inicials en termes absoluts més o menys similar, però empetitit en termes relatius. I ja sabem que el context, i sobretot la percepció que tenim d'aquest context, condiciona l'ús.

En aquest nou entorn, cal valorar l'objectiu marcat, dècades abans, del ple domini de les dues llengües oficials. S'ha aconseguit que tota la població escolaritzada conegui el català i que, almanco en teoria i des d'una perspectiva d'ús passiu, no hi hagi en aquest segment monolingües en castellà, però alhora s'assoleix que aquesta part de la població tengui un domini del castellà que els permet expressar-se còmodament en aquesta llengua, fins i tot si són catalanoparlants inicials. Amb aquest procés de bilingüització, i en un context que empeny (per la composició de la població que hem comentat, pel nou panorama lingüístic que genera la indústria del turisme i per la força de les llengües hegemòniques en un món globalitzat) cap a l'ús del castellà —també dins les aules—, ens trobam que els joves, que són el segment de població que globalment té un domini més alt de català, són els que menys l'empren.

Els joves, que són el segment de població que globalment té un domini més alt de català, són els que menys l'empren

És en la situació actual que cal repensar les necessitats que té la societat de les Illes Balears quant a la llengua i quin és el paper que ha de jugar-hi l'ensenyament. És sabut que, en molts d'aspectes, avui dia l'escola supleix el paper de les famílies. També en la qüestió lingüística és així. Actualment el gruix de joves no té l'oportunitat d'aprendre la llengua catalana en el si del nucli familiar i és gràcies a l'escola que pot accedir-hi. Ara bé, si l'aprenentatge es duu a terme com fa quaranta anys, quan principalment permetia als alumnes complementar un coneixement informal adquirit mitjançat el procés de socialització primària, els joves adoptaran un registre formal de la llengua, principal-

L'ensenyament no pot assumir tota la responsabilitat quant a la salut de la llengua i que la resta d'agents han de sumar

ment escrit, que no els serà suficient per a tots els usos personals i socials i que no els permetrà assolir el grau de comoditat necessari per encarar l'ús d'aquest idioma en tots els àmbits. És essencial que l'escola treballi la llengua oral i no desatengui el registre col·loquial.

També és d'una gran importància treballar les representacions i els comportaments lingüístics dels joves, a fi de traduir el coneixement en ús i d'aquesta manera assegurar la continuïtat de la llengua. Naturalment, per a això és essencial que abans les actituds lingüístiques dels professors (i també les del conjunt de treballadors que configuren els entorns lingüístics dels centres) siguin les adequades. L'escola pot ser un entorn molt favorable perquè els parlants inicials d'altres llengües adoptin el català; ara bé, si els docents i la resta de personal els parlen en castellà, el que es transmet és que el català no és necessari i que ells no es-

Cercam una societat justa, que no segregui ningú per raó de llengua

tan convidats a fer part del col·lectiu catalanolingüe; en lloc d'acostar-los, se'ls fa enfora. En aquest sentit, és oportú recordar que, en l'estudi *Actituds i usos lingüístics dels joves de les Illes Balears* (Direcció General de Política Lingüística – Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears, 2023), s'observa com la llengua dels professors condiciona els usos lingüístics dels joves i com els participants en l'estudi reclamen una actitud dels docents que els ajudi a adquirir la llengua pròpia de les Illes Balears. Els ensenyaments (tots, no tan sols els de llengua) tenen, doncs, un paper fonamental que no es pot negligir i que també cal treballar.

Ja hem dit al principi que l'escola ha estat el principal agent normalitzador de la llengua catalana en els darrers quaranta anys. És evident que l'ensenyament no pot assumir tota la responsabilitat quant a la salut de la llengua i que la resta d'agents han de sumar per avançar en aquest camí, entre altres motius perquè l'escola no resta aïllada del context social global i els usos de les llengües que s'hi fan condicionen, i molt, la realitat lingüística dels centres educatius. Ara bé, no ens podem permetre no treure el màxim profit d'aquesta via de canvi social i, per això, és bàsic assegurar que les mesures adoptades s'executen adequadament i que les actuacions endegades assoleixen els objectius pretesos.

Però sabem si és així? Qualsevol projecte de planificació, en l'àmbit que sigui, inclou sempre una fase d'avaluació, que permet conèixer la realitat i adaptar les mesures amb la finalitat de tenir èxit en la consecució dels objectius. Sabem nosaltres quin domini del català assoleixen de fet els alumnes? Se saben quins són els usos lingüístics reals dins els centres? Les mesures adoptades, són adequades? S'ajusten al que necessitam? I els recursos disponibles, són suficients? Molt ens temem que l'avaluació sobre aquesta qüestió és molt deficitària. I sense avaluació no podem conèixer si efectivament el sistema funciona ni cap a on anam.

Sovint, hom té la sensació que els continus atacs a la llengua i a l'escola (una prova fefaent de la tasca que fa a favor de la llengua) ens mantenen massa ocupats defensant el que tenim per aixecar la vista i mirar on som i cap a on ens dirigim. No ens ha de fer por conèixer la realitat, per dura i difícil que sigui, i repensar el model si cal. Seria un error aferrar-nos a l'actual sense valorar si ens és útil, convertir l'instrument en objectiu. Hem de saber què volem i què necessitam per assolir-ho. Cercam una societat justa, que no segregui ningú per raó de llengua (perquè la segregació social és la vertaderament perillosa) i que garanteixi al català un hàbitat on viure en harmonia amb la resta de llengües i amb la presència que li correspon. Quin és el model escolar que ens ajudarà més a aconseguir-ho? Defensem-lo! ■

El català a Eivissa: educació a la frontera

Bernat Joan i Marí

Educar a Eivissa és educar a la frontera. No em referesc, per descomptat, tant a una frontera física com social. En el sentit en què, a Eivissa, molts elements que formen part del nostre sistema educatiu en el seu conjunt, es troben al límit. Eivissa és una illa que ha sofert una transformació demogràfica espectacular. A principis dels anys vuitanta del segle passat, la Pitiüsa nord tenia vuitanta-set mil habitants; avui s'apropa als cent-seixanta mil. Hi ha municipis amb menys d'un vint per cent de la població nascuda a l'illa. Si sumam les llengües de tots els nouvinguts a Eivissa, en sumarem més de dues-centes. No és estrany trobar-se una aula amb parlants de mitja dotzena de llengües diferents. I tot això s'esdevé en un context econòmic ben particular, amb una economia disparada, però feblíssima, perquè s'articula de manera exclusiva al voltant del turisme. M'atriviria a dir més: al voltant d'un model determinat de creixement turístic, que també ens fa específics. S'han posat tots els ous al mateix cistell. "Ibiza" s'ha convertit en una marca global, signe ell mateix de globalització, per damunt de pobles i de cultures, de països, de comunitats humanes i de maneres d'entendre el món. Si ens demanen què és la globalitat, podem respondre que la globalitat som nosaltres.

> No és estrany trobar-se una aula amb parlants de mitja dotzena de llengües diferents

En aquest context, en el conjunt de la societat eivissenca, la llengua catalana es troba en una situació extraordinàriament precària. Veníem de segles de persecució política, de menysvaloració social, de repressió directa o indirecta, de diglòssia interlingüística, quan s'han produït les profundíssimes transformacions que han capgirat completament la configuració històrica de la nostra societat. No ens trobàvem, doncs, en condicions de fer-hi front de la manera adequada. Ara, per descomptat, en patim els efectes. Per a molts, el dubte és si som a temps d'arranjar-ho. Certament, quatre dècades d'autonomia i de democràcia formal no han servit per normalitzar la situació de l'ús de la llengua catalana dins la nostra societat, ni prop fer-hi. Però segurament ho podem atribuir al fet que les disposicions màximes no han estat a l'alçada de les exigències mínimes.

La importància que va tenir el fet de reconèixer la llengua, amb el seu nom, llengua catalana, a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears

En qualsevol cas, l'Educació ha jugat un paper importantíssim en el procés d'implantació, a tots els nivells, especialment els formals, de la llengua catalana. Sense l'impacte que ha tengut el sistema educatiu en la individuació de la llengua, probablement avui el català seria ja un patuès local, sense transmissió generacional i, clarament, en vies d'extinció. Només l'escut que ha constituït el sistema educatiu ha pogut frenar aquesta deriva que, altrament, hauria esdevingut inapel·lable. Per aquest motiu, també ben clarament, aquells que aspiren a una Espanya monocroma, a un Regne d'Espanya fet exclusivament a la manera castellana, al culturicidi de la Catalanofonia, intenten convertir el nostre sistema educatiu en un camp de batalla, orquestrat fonamentalment al voltant de la presència de la nostra llengua, de la llengua pròpia de les Illes Balears.

Davant els maximalistes que afirmen que durant aquests anys no s'ha avançat en absolut i que la deriva cap a la desaparició de la llengua resulta més o manco inevitable, hem de remarcar que, si no s'ha produït ja, ha estat, entre d'altres aspectes, pels avanços polítics i formals que s'han pogut implementar. No hem de deixar de banda la importància que va tenir el fet de reconèixer la llengua, amb el seu nom, llengua catalana, a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears. Ni la seua oficialització, juntament amb el castellà, no en tant que llengua pròpia, sinó pel fet de ser la llengua oficial de l'Estat. Ni la implantació de la llengua a nivell institucional. Ni, per descomptat, a l'Educació. Fet que, com ja hem apuntat, consideram clau a l'hora d'explicar la pervivència de la llengua, en condicions tan complexes i difícils. Tot això no ens ha de portar a cap tipus de cofoïsme, sinó ben al contrari: només d'una diagnosi adequada de la situació en poden sortir propostes per tirar endavant, de manera positiva i constructiva.

EIVISSA, ZONA D'URGENT INTERVENCIÓ LINGÜÍSTICA (TAMBÉ A L'EDUCACIÓ)

Ja fa anys, vaig qualificar Eivissa com a Zona d'Urgent Intervenció Lingüística. Les raons eren diverses: el fortíssim canvi demogràfic, la situació de dependència política de Madrid, el poc autocentrament polític de la societat eivissenca, el fet de perdurar encara molts trets de l'antiga diglòssia interlingüística, les característiques econòmiques de la nostra societat, la manca d'autoestima de molts catalanoparlants, la indefensió apresa històrica dels eivissencs... Eivissa és, en general, una zona d'urgent intervenció lingüística. I ho és també dins el sistema educatiu. Tenim el percentatge més baix d'alumnes catalanoparlants de les Illes Balears. Tenim la diversitat lingüística més remarcada del nostre arxipèlag, juntament

La majoria dels docents de les Illes Balears, des de fa anys i panys, ens hem oposat a les dobles línies

amb Formentera i determinades àrees costaneres de Mallorca. A molts indrets hi ha encara una mobilitat molt elevada dels docents, fet que impedeix de poder articular plantilles prou estables. Tots aquests elements, per descomptat, dificulten l'estabilització de qualsevol model educatiu, així com la implantació més o menys normal de la llengua catalana dins aquest sistema.

En aquest context, irromp a l'escenari la proposta, acceptada per un Partit Popular arrossegat pels extremistes de Vox, d'articular un sistema educatiu en què els progenitors escullin la llengua en què han de ser educats els seus fills dins el sistema educatiu. De manera que es projecta cap al futur un sistema en què hi hauria dobles línies dins aquest sistema: una que funcionaria en català i una altra que funcionaria en castellà.

La majoria dels docents de les Illes Balears, des de fa anys i panys, ens hem oposat a les dobles línies, amb un argument fonamental: si hem de viure junts, ens hem d'educar junts. A banda d'aquest principi, que es troba per sobre de qualsevol altra consideració, n'hi podem afegir que tenen a veure amb l'aspecte purament pedagògic. Què ocorreria en un sistema de dobles línies en què, en unes condicions sociolingüístiques com les eivissenques, hi hagués alumnes que només tenguessin el català com a assignatura? La resposta trob que és bastant elemental: els que assistissin a classe a una línia en català acabarien la seua formació obligatòria dominant les dues llengües oficials de la comunitat dita autònoma. Els que assistissin a classe en castellà, per contra, i només tenguessin el català com a assignatura, acabarien dominant només la llengua castellana. Per a ells, el català seria poc més que una llengua estrangera. No estarien, per tant, en igualtat de condicions amb els que s'haguessin format a la línia en català. I no complirien amb un dels objectius del nostre sistema educatiu, ben clarament formulat: que tots els alumnes, en acabar la seua escolarització obligatòria, dominin les dues llengües oficials a les Illes Balears: el català i el castellà.

Si un sistema no s'ajusta als objectius generals sobre Educació, per descomptat, no es pot implementar. I el resultat és conegut d'avantmà. De fet, l'adquisició de les dues llengües en igualtat de condicions ja s'ha demostrat que no funciona amb el sistema actual, en què el Decret de mínims, si bé resulta un avanç en relació a situacions anteriors, s'ha mostrat insuficient per aconseguir que tots els alumnes dominin les dues llengües. Així mateix, si més no en relació a Eivissa, hem de remarcar que al llarg dels anys s'han produït nombrosos incompliments en relació a l'esmentat decret. Moltes vegades no s'ha arribat, a determinats centres, al cinquanta per cent d'educació impartida en català, sense que això suposàs cap tipus

d'entrebanc per als incomplidors. Com que es tracta d'una qüestió "conflictiva", sovent la inspecció prefereix mirar cap a un altre costat, en comptes d'abordar el problema. Qui ens diu que això no ocorreria, a les línies en català? (Dit siga entre parèntesis: no tenc cap dubte que a les línies en castellà s'esmerçarien tots els esforços perquè no s'hi colàs cap assignatura impartida en la llengua pròpia de les Balears).

L'EDUCACIÓ, ELEMENT CORRECTOR DELS DÈFICITS SOCIOLINGÜÍSTICS

La llengua catalana és oficial a tot el territori de les Illes Balears. No és més oficial a Alaró o a Bunyola que a Calvià o a Sant Antoni de Portmany. I els objectius lingüístics són els mateixos per a tots els escolars del nostre arxipèlag: no hi ha diferència entre la competència lingüística esperada per a un alumne de l'institut d'Alaior, un del de Felanitx o un del de Sant Jordi de ses Salines. Però la situació sociolingüística sí que és diferent si comparam la part forana de Mallorca, o la major part de Menorca, amb la badia de Palma o el conjunt de l'illa d'Eivissa. Podem observar notables diferències de presència de la llengua catalana, segons àrees del nostre territori. Tot i això, sí que s'observen pautes prou semblants pel que fa a les actituds lingüístiques. Per això, ens trobam que un sol pare castellanoparlant pot fer canviar la llengua d'una reunió en un centre de la part forana de Mallorca, on el noranta per cent parlen el català. Les actituds lingüístiques, segons la meua apreciació, idò, no són gaire diferents entre la zona més catalanitzada de Menorca i la més descatalanitzada d'Eivissa. Però, en qualsevol cas, es tracta d'una apreciació que de moment no podem fonamentar en cap tipus d'estudi científic. Caldria fer aquests estudis al voltant de les actituds lingüístiques per poder arribar a algun tipus de conclusió més seriosa.

S'ha de tenir en compte que és més complex aprendre bé una llengua si no és la que s'ha parlat habitualment a casa

Retornant a la qüestió pedagògica, en relació als objectius lingüístics del nostre sistema educatiu. L'Educació ha de compensar les diferències socials existents, a fi i efecte de garantir la igualtat d'oportunitats per als alumnes d'avui, els ciutadans amb plens drets del futur. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que és més complex aprendre bé una llengua si no és la que s'ha parlat habitualment a casa. I que ho és més, també, si la llengua té poca implantació social. Si una llengua és parlada a casa i utilitzada habitualment en el context social, l'aprenentatge compta ja amb tota una sèrie d'elements a favor que no ens trobam si la llengua és aliena a la persona escolaritzada. I, encara més, si resulta minoritària (o fins i tot totalment aliena) al seu medi socia.

Consider que resulta del tot imprescindible reforçar els mitjans per a la incorporació de jóvens nouvinguts

Compensar implica, naturalment, haver de fer més esforç per a la incorporació dels estudiants que ho tenen més difícil a un maneig fluid i sòlid de la llengua catalana. Això, normalment, no ho pot compensar la família, ni ho pot compensar el medi social. L'Educació, per tant, en resulta clarament l'encarregada primordial.

ARRELAMENT, ACTITUDS I PROGRÉS ACADÈMIC

L'arrelament al medi constitueix un element fonamental en la bona marxa acadèmica dels estudiants. La motivació per aprendre una llengua no sorgeix del no res. S'ha de crear i s'ha de treballar (com ja hem apuntat abans, no només des de l'àmbit educatiu). Així, la voluntat d'aprendre la llengua passa per la identificació amb el territori (sentiment de pertinença a cadascuna de les illes, al conjunt de les Balears i a l'àmbit històrico-cultural de la Catalanofonia), per la participació en societat (tenen més èxit acadèmic els estudiants que formen part d'algun tipus d'associació, club, etc, que no els que se'n desentenen), i per la creació de xarxes sòlides amb companys, comunitat educativa, vesins, poble... L'arrelament, en principi, no parteix fonamentalment de l'escola, sinó dela família. Però el sistema educatiu pot compensar, ni que sigui parcialment aquests dèficits familiars.

Quant a les actituds, també resulten fonamentals en l'aprenentatge de la llengua. Hi ha qui diu que aquest aprenentatge constitueix en un setanta per cent actitud i en un trenta per cent capacitat. Particularment, pens que, en aquesta apreciació, encara es sobrevalora la capacitat. L'actitud resulta fonamental per a qualsevol aprenentatge, però per a un de pràctic i instrumental com és el de la llengua, encara més. Per tant, resulta del tot imprescindible fomentar unes actituds lingüístiques positives.

En aquest aspecte, el capteniment dels professionals de l'Educació esdevé fonamental. Els alumnes observen si els seus mestres canvien de llengua quan algú els parla en castellà, si mantenen o no el català en contextos plurilingües, si valoren positivament la llengua, si la utilitzen de manera habitual o en dimiteixen sistemàticament, etc. Caldria reemprendre, des del meu punt de vista, la formació en actituds lingüístiques entre el professorat, tenint en compte, a més a més, la fluidesa dels canvis sociolingüístics i la mobilitat que existeix en el si de la nostra societat.

NECESSITATS URGENTS A L'ILLA D'EIVISSA

Tenint en compte les circumstàncies específiques de l'illa d'Eivissa, consider que resulta del tot imprescindible reforçar els mitjans per a la incorporació de jóvens nouvinguts. Als nostres centres educatius tenim al voltant d'un 20% d'alumnat nouvingut. En alguns centres específics, la concentració de persones de nova incorporació al nostre sistema educatiu és molt superior. Caldria tenir en compte les característiques específiques de cada centre i del seu entorn social per tal d'establir criteris adequats per a la distribució del suport per a les noves incorporacions.

Així mateix, s'haurien de revisar els criteris per atendre aquesta necessitat específica. La formació en llengua catalana constitueix una necessitat imperiosa. I resulta més efectiva si s'emmarca en un programa de coneixement del medi (social, cultural, etc).

Tenint en compte, així mateix, que Eivissa és l'illa on es produeix un abandonament escolar més elevat (i on són també més elevats, per tant, els índexs de no assoliment dels objectius escolars desitjables), s'haurien de prendre mesures específiques per contrarestar aquesta problemàtica a nivell insular. Aquestes mesures s'haurien d'anar revisant tot atenent al compliment dels objectius. Sempre s'hauria d'atendre prioritàriament aquells que estiguessin en una situació més precària, en ares de treballar, de manera efectiva, per la igualtat d'oportunitats.

PER UNA EDUCACIÓ INCLUSIVA

Voldria acabar amb una consideració final: l'educació inclusiva implica que tots els alumnes, de característiques i condicions molt diverses, s'eduquen junts. Per tant, xoca clarament amb la idea d'establir dobles línies, posem per cas, per motius de llengua. Ben al contrari: el nostre sistema està basat en uns principis totalment diferents.

L'objectiu final, en aquest qüestió específica de la llengua, és que, en acabar la seua escolarització obligatòria, tots els estudiants dominin, fluidament, oralment i per escrit, el català i el castellà, les dues llengües oficials de la comunitat autònoma de les Illes Balears. L'establiment de dobles línies faria aquest objectiu completament impossible. I tenir alumnes amb capacitat per funcionar normalment amb les dues llengües i d'altres que realment, de facto, només ho poguessin fer còmodament en una, implicaria inexorablement una desigualtat d'oportunitats. És a dir, el contrari d'allò que pensam que hem de contribuir a aconseguir amb el nostre sistema educatiu. ■

La tremolosa fortalesa de la llengua al Llevant mallorquí

Antoni Riera,
professor de llengua i literatura catalanes a l'IES Porto Cristo

Manacor és la darrera ciutat gran de Mallorca amb una majoria de jovent catalanoparlant i competent en la nostra llengua. Aquesta realitat fins ara rocosa comença a mostrar esquerdes perilloses mentre des de Palma PP i Vox preparen l'enèsim pla d'extermini lingüístic.

"Quatre de cada deu infants nascuts a les Illes Balears l'any 2021 tenien almenys un dels dos progenitors originaris d'un país estranger". "La població estrangera s'ha multiplicat per sis els darrers vint-i-cinc anys". "Les Balears registren l'augment de població més gran de l'Estat espanyol". "A 26 municipis de les Illes, dos de cada deu residents són estrangers".

Aquests són alguns de les desenes de titulars que entorn de l'evolució demogràfica a les Illes Balears es publiquen els darrers anys als nostres mitjans de comunicació. Però també és obvi que les Balears han esdevingut l'indret ideal per a dur-hi a terme una espècie d'experiment sociològic a escala mundial. Segurament enlloc del món ara mateix hi ha un canvi demogràfic tan accelerat com el que pateixen

Les Balears han esdevingut l'indret ideal per a dur-hi a terme una espècie d'experiment sociològic a escala mundial

les nostres illes i especialment Mallorca. De fet, informava aquest mes passat el diari Ultima Hora que només el 27 per cent de les famílies de les Balears tenen com a llengua principal el català, per un 54 que hi tenen l'espanyol. Les xifres no són les mateixes a un indret que a un altre de la nostra geografia, evidentment, però el canvi poblacional ja afecta de valent un dels darrers bastions de la Mallorca catalana: el Llevant mallorquí amb Manacor com a motor cultural i de país.

Fa escassament cent anys, Manacor estava una mica per sobre dels 15.000 habitants. A l'entrada del segle XX aquesta població s'havia duplicat. I en menys d'un quart de segle, la capital llevantina ja traspassa les 50.000 ànimes. I no du punt d'aturar-se, aquest creixement. Ans al contrari. Les dades eufòriques de la reducció de l'atur i de l'augment de població ocupada a cada any que passa no conviden a ser optimistes.

Sempre hi ha hagut, però, un bri d'esperança per revertir aquesta situació: l'escola

Són dades que ens mostren com ha canviat la realitat d'una illa que s'havia autoconcebut com a pobra fins fa poc més de seixanta anys i que, "protegida" per la frontera marina, aïllada enmig de la pobresa i la rusticitat, havia servat uns trets d'identitat majoritaris i molt diferencials, tant pel que fa a la llengua com a una manera molt concreta de ser dins el món, a uns costums i a unes tradicions.

Avui, dins una illa hongkongnitzada, abocada al frenesí de l'explotació turística, ara ja democratitzada també "gràcies" als lloguers vacacionals, aquella realitat que pareixia inalterable pels segles dels segles es fon com una peça de gel àrtic enmig d'un oceà tropical.

Sempre hi ha hagut, però, un bri d'esperança per revertir aquesta situació: l'escola. L'experiència recent ens convidava a pensar que l'educació podia ser el contrapedal per a aquella bicicleta lingüística que feia sense frens la capavallada cap a la substitució després de la Dictadura. Els transcendents i transitoris anys vuitanta suposaven l'arribada d'una alenada d'aire fresc als centres educatius. Era un fet generalitzat arreu del país. S'activaven les polítiques lingüístiques autonòmiques. La població catalanoparlant encara era majoritària arreu del territori. La inclusió lingüística per contacte social era efectiva. I a les escoles, una legió multitudinària de mestres joves formats per professors universitaris carismàtics i ideologitzats com ara Biel Majoral o Antoni Artigues omplien les aules amb ànsies d'innovació pedagògica i de retorn de la llengua catalana als espais i àmbits d'ús perduts durant la dictadura feixista. La llengua, a l'escola i en aquell temps, va ser sempre prioritària entre els docents.

Avui les coses han baratat. Hi ha un endarrer important, i necessari, entorn de la innovació pedagògica, una preocupació natural per l'atenció a la diversitat i unes necessitats emocionals d'una part de l'alumnat que semblen deixar l'interès per la llengua per part dels docents en un segon pla.

Però anem al bessó de la cosa. Per elaborar aquest escrit ens hem posat en contacte amb cinc docents del terme de Manacor amb llarga experiència en els seus centres respectius. Bartomeu Carrió, de l'IES Mossèn Alcover; Francesca Sureda, de l'IES Manacor; Susanna M. González, de l'IES Porto Cristo; Sebastià Grimalt del CEP Es Canyar; i Antoni Sureda, del CEIP Ses Comes, de Porto Cristo.

MINVA SOSTINGUDA D'ALUMNAT CATALANOPARLANT

A l'IES Mossèn Alcover disposen d'informació detallada sobre la filiació lingüística de l'alumnat els darrers 25 anys. Gairebé tres quartes parts de l'alumnat tenien almenys un dels dos progenitors que parlava català a ca seva, en un percentatge que es va mantenir estable durant la primera dècada del segle XXI. Acabant la segona dècada, però, aquest percentatge baixa sis punts el 2017 (un 68,1 per cent) i catorze més el 2021, en què ja només un 54 per cent de l'alumnat tenia almenys un progenitor que parlàs català a casa.

A l'IES Manacor la realitat lingüística ha canviat els darrers vint anys, bàsicament pel perfil sociofamiliar de l'alumnat que tria aquest centre. Antigament, les famílies catalanoparlants solien triar preferentment l'IES Mossèn Alcover per als seus fills. Avui aquesta tendència s'ha corregit de forma important. A més, l'obertura de l'IES Porto Cristo va fer també que molt d'alumnat de costa que arribava a l'IES Manacor ja no hi anàs.

A Porto Cristo les notícies no són tan bones. Quan el centre va obrir ja s'hi percebia una presència minoritària de la llengua catalana entre les famílies de l'alumnat. La tendència dels darrers anys ha estat a la baixa, fins al punt que són reductes molt petits dins les aules que mantenen el català com a primera llengua. Potser per aquesta minva de la presència de la llengua, potser per l'entorn hostil respecte de la llengua catalana, han augmentat molt els darrers anys, també, els prejudicis lingüístics cap a la nostra llengua.

> Es perceben unes dificultats majors a l'hora d'expresssar-se oralment per part de l'alumnat

Al CEIP Ses Comes, la presència de la llengua catalana entre l'alumnat el darrer quart de segle ha minvat "de poc a gens". Una situació no tan accentuada, però també preocupant, és la que viu el CEP Es Canyar. Allà es constata que, com a tants d'altres centres, s'ha perdut el pati i s'ha perdut la llengua catalana entre l'alumnat a l'hora de jugar i de relacionar-se. Més de la meitat de l'alumnat no té la llengua catalana com a llengua mare.

L'efecte d'aquesta minva de la presència de la llengua en les interaccions informals ha tengut com a conseqüència primera una davallada significativa i en alguns casos alarmant en la competència lingüística en llengua catalana

per part de l'alumnat. I no sols en català, sinó també en castellà. Es perceben unes dificultats majors a l'hora d'expresssar-se oralment per part de l'alumnat. La problemàtica afecta tots els estrats de la llengua, tot i que des de l'IES Mossèn Alcover encara es reconeix en l'alumnat una qualitat fonètica autòctona acceptable. En el lèxic és on perceben una minva de competències més visible. A Ses Comes, l'alumnat catalanoparlant, menys d'un 3 per cent del total, mostra un model de llengua molt interferit per l'espanyol, sobretot amb molts d'hispanismes lèxics i també amb calcs d'estructures pròpies de la llengua espanyola.

La davallada de la competència encara és més important en el cas de l'alumnat que no té com a llengua familiar la catalana, tot i que des d'algun centre es reconeixen unes actituds lingüístiques més positives per part de l'alumnat d'origen magrebí. L'alumnat d'origen sud-americà se sol mostrar més refractari a l'ús de la llengua catalana en les seves comunicacions de caire més acadèmic. A l'IES Mossèn Alcover també l'alumnat d'origen forà arriba amb una bona competència lingüística en llengua catalana, tot i que des de l'IES Manacor lamenten que l'alumnat d'origen forà ja no aprèn la llengua al carrer, un fet que suposa un empobriment lingüístic total, atès que a l'escola aprenen una llengua que veuen que ja no necessiten tant.

A tots els centres reconeixen un increment important de l'alumnat d'incorporació tardana. El degotís és incessant i creixent. El curs 22-23, a l'IES Porto Cristo, 31 alumnes acudiren a les classes de PALIC-1, el nivell més inicial. En el curs actual, només en tres mesos, ja n'hi havien acudit 28, unes xifres que ja superen les dels anys anteriors a la pandèmia. A l'IES Mossèn Alcover, com a mínim han tornat al ritme d'incorporacions anterior a la pandèmia.

Avui són molts els docents que ja no tenen la llengua catalana com a primera llengua

Els darrers anys també es percep una laxitud per part de la població més jove a l'hora de definir-se com a part d'una comunitat lingüística o una altra. A l'IES Mossèn Alcover, com passa a la societat en general, la majoria de l'alumnat catalanoparlant no practica el bilingüisme passiu amb els companys amb qui no comparteixen la llengua primera. Això vol dir que, en termes majoritaris, la tendència és a baratar la llengua quan davant tenen un interlocutor no catalanoparlant. A Porto Cristo la situació puja, o davalla, segons com es miri, un escaló més. Ja són nombrosos els casos d'alumnat d'origen catalanoparlant que entre ells parlen en espanyol. No senten la necessitat de parlar en català amb una altra persona que forma part de la seva comunitat lingüística, perquè està tan diluïda que gairebé és inexistent en el seu entorn més immediat. A Es Canyar molts d'alumnes senten tan seu el català com el castellà, fins i tot en casos en què ambdós progenitors són catalanoparlants.

Els equips docents tenen molt a dir a l'hora de mostrar el català com una llengua útil no sols d'ensenyament, sinó de comunicació. La realitat, però, ha canviat els darrers anys. De fet, avui són molts els docents que ja no tenen la llengua catalana com a primera llengua, tot i que això no vol dir que no la facin servir en les seves interaccions amb l'alumnat o amb els seus companys de feina. Així i tot, fora de les aules, i en situacions més informals, són molts els professors i mestres que canvien de llengua, tant amb alumnes com amb professors, si el seu interlocutor parla en espanyol. És un reflex de les actituds que es veuen al carrer, però també la mostra d'una inèrcia per part dels docents, que, més enllà de les situacions legals i de la determinació de la llengua catalana com a vehicular en els seus centres respectius, interactuen en la llengua d'ús majoritari en el centre. Així, a l'IES Porto Cristo hi ha molt de professorat que es deixa dur per la llengua social dominant, que allà és l'espanyol. Al CEP Es Canyar, en canvi, tot i que hi ha casos puntuals de docents que poden baratar de llengua, es tracta de situacions més aviat anecdòtiques o de poc pes quantitatiu. A l'IES Mossèn Alcover, tant perquè és l'espanyol la llengua triada per part de l'alumnat per adreçar-se al professorat, com per l'automatisme de baratar de llengua davant un castellanoparlant, també han detectat un increment de l'ús de l'espanyol en situacions no planificades.

Hom podria pensar que aquest relaxament per part del professorat es limita precisament a les situacions no planificades i externes a l'aula, però és una realitat que la deserció lingüística s'estén també a l'ensenyament més formal. L'arribada de les noves tecnologies a les aules ha afavorit l'accés del professorat a bancs immensos de continguts a través de les xarxes. Sovint, però, aquest material és originari en espanyol i són molts els professors que no es plantegen la possibilitat d'adaptar-lo lingüísticament. A més, tant els ordinadors que maneja l'alumnat com els seus navegadors i cercadors donen prioritat a l'espanyol. Molt de professorat no es molesta tampoc a advertir a l'alumnat que també pot fer les cerques en català a la xarxa... La feina per fer en aquest sentit és ingent. A l'IES Manacor han redactat un nou Projecte Lingüístic de Centre on pretenen revisar i modular situacions com les que apuntàvem suara i també posar l'ull en la llengua emprada en les activitats extraescolars, la cartelleria del centre, les publicacions a xarxes, etc.

El procés de substitució de la llengua catalana continua fent camí. Les xifres parlen per elles totes soles. Les impressions dels docents, també. Els centres educatius són un banc de proves excel·lent per comprovar quins seran els comportaments lingüístics de la població adulta futura, quina serà la presència de la llengua catalana i també quina competència hi tendran.

De sempre s'ha volgut remarcar la importància de l'escola a l'hora de revertir la situació sociolingüística de substitució de la nostra llengua. Cal tenir present, no obstant això, que l'escola tota sola no pot resoldre aquest conflicte. És fer retxes dins l'aigua intentar graduar alumnat competent en llengua catalana si en arribar a l'edat adulta no s'ha generat un entorn que afavoresqui en tots i cadascun dels àmbits la presència de la llengua catalana, començant pel sector públic i acabant en el sector privat, passant per mitjans de comunicació o sector comercial.

> Sorprèn encara que hi pugui haver formacions polítiques anticatalanes i antimallorquines que insistesquin a minvar la presència de la llengua catalana

Quan en el quadrienni negre José Ramón Bauzá, ja fa dotze anys, va voler sondejar les famílies perquè triassin la llengua preferent per als seus infants, s'endugué una bescollada majúscula i una majoria aclaparadora, fos quin fos el seu origen, va triar la catalana com a llengua preferent d'escolarització a l'etapa primerenca.

Avui el perfil de la societat ha canviat. Potser per a una part de la població, la catalana ja no és percebuda com a llengua de cohesió. De fet, en molts d'indrets de l'illa la seva presència és només testimonial. En més d'un cas, els docents consultats per elaborar aquest reportatge creuen que, en temps de Bauzá, es veia la del català com una batalla que es podia guanyar. Avui, molts ho veuen com una batalla perduda. D'altres, en canvi, es mostren més optimista i pensen que fent la mateixa feina que es va fer fa deu anys s'obtindria un resultat semblant. Ningú podia esperar, llavors, una victòria com la que obtinguérem els docents. I ara?

Davant la situació d'emergència lingüística sorprèn encara que hi pugui haver formacions polítiques anticatalanes i antimallorquines que insistesquin a minvar la presència de la llengua catalana als centres educatius. Mentre el PP sembla voler donar una imatge de temperança i mesura, Vox lleva totes les caretes de la dreta més farisea i fa ballar Margalida Prohens i Antoni Vera al seu so. Ningú mai havia aconseguit cohesionar la societat mallorquina i illenca en general com ho va fer José Ramón Bauzá. Ningú fins aleshores havia estat capaç d'unir i organitzar en una sola lluita i un sol objectiu tota la societat civil activa de l'illa. Ho tornaran a aconseguir Marga Prohens i els llops afamegats de Vox? ■

El català a les zones turístiques

Tomeu Esterlich Rigo,
membre del Consell de redacció de Pissarra

Segons la **Llei de Normalització Lingüística (LNL)**, aprovada pel Parlament de les Illes Balears el 29 d'abril de 1986, el català és la llengua pròpia de les Illes Balears.

La Llei Orgànica 2/1983, de 25 de febrer, de **l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears**, al seu article 3, estableix que la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma és la catalana, cooficial amb la castellana, i assenyala el dret que tenen tots els ciutadans de conèixer-la i d'usar-la sense que ningú no pugui esser discriminat per causa de l'idioma.

El 1997 el Govern de Jaume Matas aprovà el **Decret de Mínims**. La norma estableix que almenys un 50 per cent de l'ensenyament, tant públic com concertat, s'ha de fer en la llengua pròpia de les Illes Balears.

AQUESTA ÉS LA NORMA ESCRITA, ARA BÉ, QUINA ÉS LA REALITAT?

A partir de la dècada dels seixanta, l'activitat turística massiva va provocar canvis en els llocs de feina, la demografia, l'urbanisme, els costums, així com l'arribada massiva d'immigrants d'altres àrees lingüístiques per fer feina en el sector dels serveis i la construcció. En una sola generació, l'activitat laboral que ocupa més treballadors passa a ser el sector terciari, mentre que l'activitat agrícola es converteix en residual.

A partir de la dècada dels anys noranta, es produeix una segona onada d'immigració, majoritàriament de magribins i llatinoamericans. També hi hem de sumar els europeus que viuen a Balears o que hi tenen segones residències i no hi estan empadronats. Segons les dades de l'IBESTAT, la població de les Illes Balears s'ha triplicat en els darrers 100 anys (de 350.943 habitants l'any 1920, s'ha passat a 1.173.008 habitants l'any 2021).

> Segons les dades de l'IBESTAT, la població de les Illes Balears s'ha triplicat en els darrers 100 anys

A zones turístiques com Sant Antoni de Portmany, Cala en Blanes, Magaluf, Cala d'Or, Porto Cristo, Es Pujols, Cala Galdana... la presència del català és mínima. Hi ha aules on més del 80 per cent de l'alumnat és castellanoparlant.

Segons les dades oficials, els darrers 20 anys s'ha produït a les Illes el major fenomen migratori de la història recent. El 2003 hi havia a l'Arxipèlag 149.941 estrangers censats, mentre que 20 anys després n'hi ha 290.126, una xifra que suposa una pujada d'un 93%.

Hi ha una dada molt significativa, actualment la meitat de la població que viu a les Illes Balears ha nascut fora. En el cas de les Pitiüses encara és més exagerat. Per altra banda, l'origen internacional de bona part de la població fa que la realitat lingüística sigui encara més diversa, amb més de 160 llengües parlades a l'Arxipèlag. Aquesta reali-

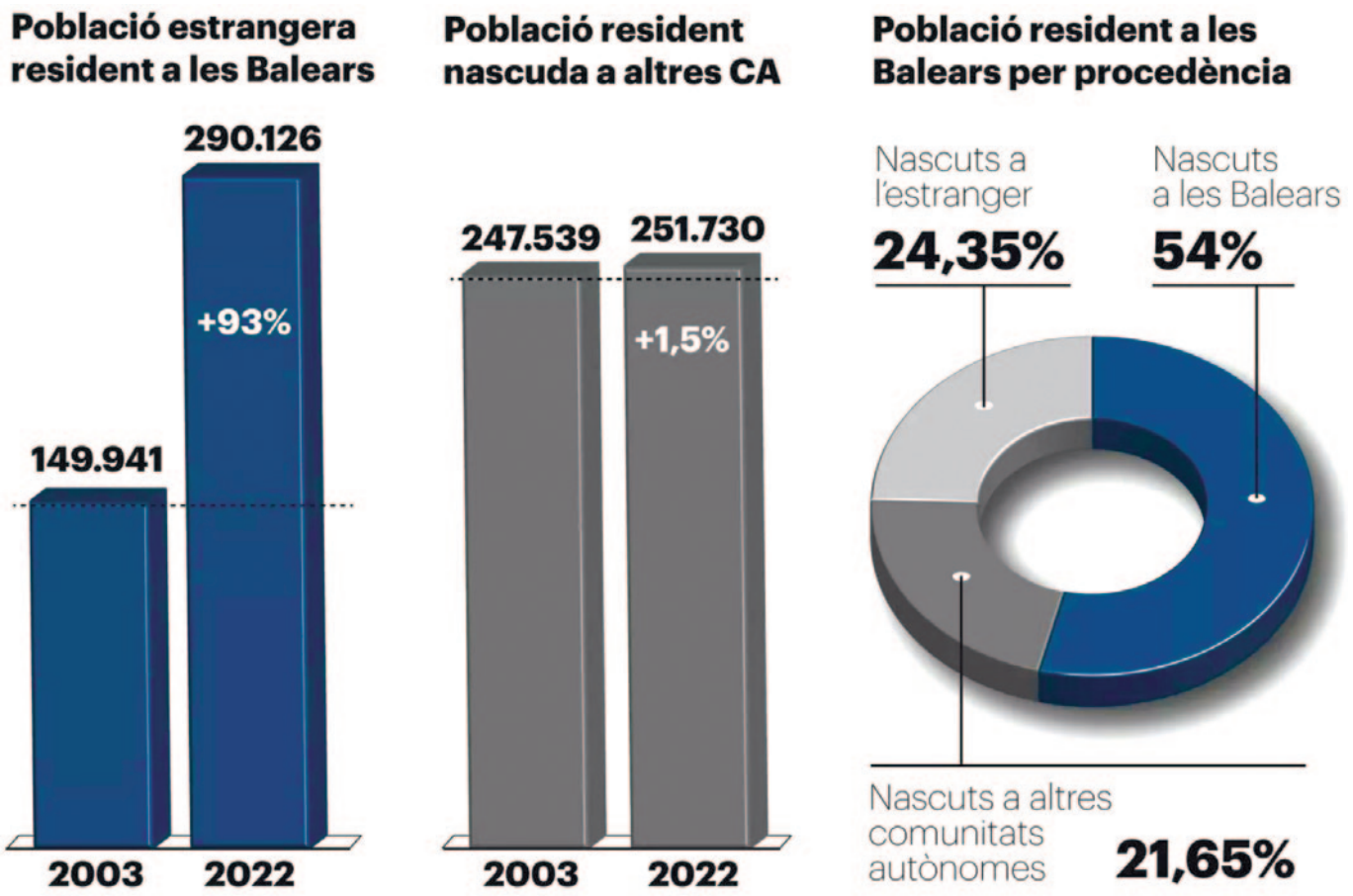

font: Ara Balears

Menys d'un terç de la població de les Illes Balears fa servir el català com a primera llengua de comunicació

tat suposa haver de fer un esforç extra en la dimensió lingüística i tenir presents les necessitats bàsiques en matèria de finançament perquè la llengua pròpia no es vegi perjudicada pels canvis sociodemogràfics que en dificulten l'ensenyament. Amb aquestes dades podem veure que la nostra llengua i cultura, si no es protegeixen, corren perill a les totes.

Els canvis demogràfics han provocat una transformació en la composició social i lingüística de les Illes, amb una disminució dels nadius, per l'envelliment de la població i la baixa natalitat, i un augment dels residents estrangers que es barregen amb els 16,5 milions de turistes que venen a estiuejar a Balears.

La immigració ha tingut un impacte brutal en tots els aspectes de la societat illenca, especialment en la cultura i la llengua. A Eivissa, només el 2,9% dels joves parlen habitualment català. En general, menys d'un terç de la població de les Illes Balears fa servir el català com a primera llengua de comunicació.

EL 50% DE LA POBLACIÓ QUE VIU A LES ILLES NO HI HA NASCUT

Les Balears són la comunitat autònoma espanyola amb més persones que hi viuen sense haver-hi nascut. Segons les xifres oficials, més del 46% de ciutadans residents procedeixen de fora de les Balears. Però hi hem d'afegir els estrangers que hi viuen sense empadronar, perquè hi tenen una segona residència o perquè hi treballen vinculats a una empresa del seu país. Això ha provocat la gentrificació, que és "la revalorització immobiliària i el canvi social, quan els preus pugen perquè de cop es genera un interès molt gran per part dels europeus amb més recursos".

Durant el 2023, les Illes Balears s'han convertit en la segona comunitat autònoma de l'Estat que més turistes ha rebut. Només per darrere hi ha Catalunya, amb un 18,5% del total dels viatgers que han visitat l'Estat.

Més enllà de les illes de postal i saturació hi ha una realitat que passa desapercebuda. Els nouvinguts: turistes, immigrants, treballadors temporals, els que compren una segona residència... tenen coneixements previs de l'existència del català a les Balears? Els que tenen constància que a Balears hi ha una llengua pròpia a més del castellà presenten, en general, una actitud receptiva i més respectuosa.

L'activitat turística té una gran incidència sobre la situació sociolingüística de la societat receptora

En una situació de normalitat lingüística, la major part dels turistes, durant la seva estada, percebrien que el territori visitat té com a llengua pròpia el català. Però en el nostre cas la majoria se'n tornen sense adonar-se que existeix. A l'aeroport, als carrers, als comerços, la retolació, la publicitat exterior, la carta dels restaurants... està en català? Quin és el paisatge lingüístic als hotels i entre els turistes? Sovint, els llocs que tenen com a principals destinataris els turistes són plurilingües, però sense el català. En aquestes condicions, per tant, el turistes difícilment poden assabentar-se de la realitat lingüística del territori que visiten.

Segons el professor Joan Melià Garí,[1] de la UIB, "l'activitat turística té una gran incidència sobre la situació sociolingüística de la societat receptora. En societats minoritzades lingüísticament, com és el cas de les Balears, si no s'hi arbitren mesures compensatòries, sol tendir a arraconar la presencia social i ambiental de la llengua del territori i, en conseqüència, la seva vitalitat, tant des del punt objectiu com subjectiu. En aquests casos, la llengua territorial es troba doblement interferida: pel model d'ordenació lingüística de l'estat i per l'activitat turística tendent a supeditar el funcionament empresarial ais interessos econòmics immediats".

El turisme ha suposat un daltabaix en la identitat cultural i lingüística de Balears. La confiança en la pròpia llengua es debilita quan el parlant, sense sortir del seu territori, xoca amb àmbits en què no la pot usar o en què troba moltes dificultats (a Balears, per exemple, l'àmbit judicial, la policia, les empreses turístiques o la sanitat).

Quines mesures proposa el Govern del Partit Popular amb el recolzament de Vox?

1 Joan Melià Garí, Turisme cultural: Anàlisi, diagnòstic i perspectives de futur. EL TURISME EN LES COMUNITATS LINGUISTIQUES MITJANES, p511-515.

L'activitat turística té una gran incidència sobre la situació sociolingüística de la societat receptora

Idò per ofegar encara més la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears i oficial a la nostra Comunitat, el govern actual proposa que els pares puguin triar la llengua d'ensenyament, la lliure elecció de centre que vol implantar el Govern.

Fa 10 anys, en temps de José Ramón Bauzá, hi va haver famílies que en un principi volien el castellà, però que, en veure que els seus fills haurien d'anar amb alumnat amb un perfil social concret, varen triar finalment el català. Si es fan ghettos lingüístics es creen diferències abismals entre un centre i un altre.

El bilingüisme aporta molts beneficis a l'hora d'aprendre una tercera llengua. El parlant bilingüe, a més de tenir accés a dues literatures i tradicions, és més tolerant a les diferències culturals.

Hi ha un degoteig de centres que mostren a les xarxes socials el desacord amb les decisions preses per part del Govern en matèria lingüística; decisions que segreguen l'alumnat, fan retrocedir el model lingüístic vigent fins ara, ataquen la Llei de Normalització Lingüística i trenquen el consens educatiu. La segregació d'alumnes és il·legal i va en contra de la LEIB i la normativa vigent.

No es poden fer passes enrere en matèria lingüística a les Illes Balears, ni en l'àmbit educatiu, la sanitat o la funció pública. El català és la llengua oficial a les Balears i no permetrem de cap de les maneres, que deixi de ser-ho. Ensenyar en català a les escoles és ensenyar una cultura, la nostra, i la volem continuar ensenyant. Per això no volem retrocedir de cap de les maneres als anys obscurs del franquisme. Com deia Joan Fuster

"La llengua no ens la regalarà ningú, l'haurem de guanyar dia a dia". ■

La Bressola, el puntal de la llengua al nord

Geoffroy Lourdou Ribot

A la Catalunya del nord de la dècada dels 70 la substitució lingüística total semblava ja ineluctable.

La mainada era ja exclusivament francòfona i els catalanoparlants s'anaven extingint a velocitat de creuer pel fet biològic. Òbviament no havíem arribat en aquesta situació de manera sobtada. Hom no coneix cap poble que hagi decidit voluntàriament del dia a l'endemà d'abandonar la seva llengua. Aquesta conjuntura era el resultat d'una política pensada, planificada i aplicada des de feia segles de de l'estat francès per substituir el català pel francès. Ja al 1702 amb l'edicte, Lluís XIV havia prohibit l'ús del català, però la mesura havia afectat només les elits que tenien afany de mantenir la seva posició social; el poble baix, això és la gran majoria de la societat nord catalana, quedava exclusivament catalanoparlant.

A la Catalunya del nord la substitució lingüística total semblava ja ineluctable

El segle XIX amb el naixement de l'estat nació i l'arribada de la modernitat seria el punt d'inflexió: el funcionariat i el servei militar obligatori, amb el desterrament del jovent i la mescla amb persones d'arreu de l'estat, ja eren una eina de francesització més eficient. Al mateix moment l'arribada del tren a Perpinyà en 1853 permet al pagesos rossellonesos d'exportar la fruita arreu del territori francès, els fa dependents d'aquest nou mercat i fa que les interaccions amb els francòfons cada vegades més freqüents.

Però el punt d'inflexió serà la reformar escolar de Jules Ferry el 1881 que introdueix l'ensenyament primari públic gratuït, laic i obligatori. Aquest nacionalista francès i jacobí furibund no només imposa com a única llengua el francès sinó la persecució dels altres llengües, els patois com les definiran els francesos de manera despectiva.

La humiliació de la derrota contra Prússia el 1871 encara coïa, i els polítics francesos havien atribuït el fracàs al camp de batalla a una incomprensió entre soldats pel desconeixement de la llengua francesa i també a una falta de sentiment patriòtic. La III República francesa formarà a París un cos de funcionaris fanatitzats, coneguts com els hussards noirs de la République , que seran enviats arreu dels territoris amb la missió d'inculcar la llengua francesa i l'esperit nacional francès a la mainada . Representació del súmmum de l'ascensió social aquests mestres gaudiran d'un prestigi i d'una autoritat inqüestionable als ulls de la població de Catalunya del nord, i podran aplicar els seus mètodes més pervers amb tota impunitat.

Ja són prou coneguts els exemples de tortura psicològiques, de les orelles de burro que havia de lluir l'alumne (molt sovint delatat per un altre nin de l'aula...) que deixava escapar una paraula de català, fins a les consignes escrites als safareigs de les escoles, del qual encara és testimoni l'antiga escola d'Aiguatebia: Parler français, soyez propres ... Si parlar francès és de gent neta, els pobres nins en podien deduir fàcilment que parlar català era de gent bruta. Passats per l'adreçador de l'ensenyament francès els alumnes catalans en sortiran amb la vergonya de la seva llengua i l'autoodi ben interioritzat que els farà desistir de transmetre-la a llurs nins. Qui voldria pels seus fills els pitjors càstigs i humiliacions...?

El francès s'havia estès a tota l'esfera pública, però el català encara era present als espais privats, a les places majors en les converses entre amics i sobretot a les llars. El català era la llengua de la intimitat... Fins que va arribar primer la ràdio, que va introduir el francès a casa de la gent, i després la televisió que va enlluernar el jovent amb el model de vida parisenc.

Als anys 70, totes les llars de Catalunya del nord tenien una televisió. El francès era la llengua del progrés i de la modernitat, el català la llengua dels pagesos i una rèmora del passat destinada a extingir-se per falta de transmissió generacional. La llengua semblava sentenciada a mig termini, però el 1976 alguns valents varen decidir rebutjar el determinisme i la fatalitat, no podien deixar morir el català. Per pal·liar la falta de transmissió familiar varen decidir fundar una escola immersiva en català, seguint l'exemple de l'escola Seaska nascuda uns anys abans al País Basc. Haurien pogut fundar un casal o muntar una penya sardanista, però decidiren recuperar la llengua per on s'havia combatut de la manera més ferotge: l'escola.

Així el setembre de 1976, 6 alumnes començaven la seva escolarització en català a casa d'en Lluís i Violeta Barrière, pares d'una dels alumnes, als afores de Perpinyà. La Bressola havia nascuda.

Els primers anys els mestres varen aprendre la feina amb la pràctica, un poc de mètode Freinet, una mica de Montessori i molta voluntat i sentit comú. Contra totes les adversitats i superant algunes crisis, La Bressola creix, aconsegueix vèncer els prejudicis i sedueix cada vegada més famílies.

En paral·lel La Bressola es beneficia d'una ajuda externa inesperada, un cop de sort que farà canviar radicalment la percepció de la societat nord catalana sobre la llengua pròpia. Efectivament, l'any 1992 Barcelona organitza els Jocs Olímpics, el món sencer (Catalunya del nord també) té els ulls posat sobre la capital de Catalunya i un senyor jove amb un vestit i una corbata surt a la televisió parlant en català. A Catalunya del nord l'impacte d'aquesta visió és enorme, sobretot perquè tothom recorda que el 1986 Barcelona havia vençut París, contra tot pronòstic, per l'atribució de l'organització dels Jocs Olímpics.

D'un cop la llengua denigrada i menyspreada, es vesteix d'èxit, de modernitat i d'universalisme, i el francès queda relegat. És un punt d'inflexió que necessitarà anys per difondre's a tota la societat però que no té aturador, ja que el català esdevé atractiu. Avui el 2024, La Bressola té 7 escoles primàries i 2 col·legis, escolaritza més de 1000 alumnes, i és un model d'èxit i reconegut com a tal.

Molts dels nins vénen de famílies francòfones i, per tant, entren a l'escola parlant exclusivament francès i acaben sortint-ne expressant-se en un català perfecte.

L'ensenyament es fa amb l'aplicació d'un sistema propi, que es recolza en 3 potes: la llengua, el treball per projectes i la verticalitat. Per començar s'aplica la immersió a tot arreu a l'escola, no només a l'aula, sinó també a la cantina o al pati (on els mestres baixen a jugar amb la mainada els primers anys). A La Bressola totes les persones són catalanoparlants i s'adrecen en català als alumnes, del personal de cuina, les mainaderes, fins als mestres. Així es fa una immersió de debò.

A l'aula pels treballs de projectes es practica la verticalitat. Aquesta metodologia d'aprenentatge consisteix a fer treballar en grup alumnes de tres edats diferents d'un mateix cicle. D'aquesta manera l'alumne treballa amb persones diverses i assimila que la diferència forma part de la normalitat, la qual cosa afavoreix la convivència i el civisme. Amb la verticalitat, els més grans fan de transmissors de les tasques que proposen els mestres i es responsabilitzen mentre ajuden els més petits.

La Bressola ha demostrat ser un model d'èxit que genera catalanoparlants

En l'altre sentit, els més petits se senten segurs i veuen en els grans una referència, un model que els inspira. Així pel que fa a la llengua els grans se senten responsable de l'aprenentatge i dels progressos dels petits, mentre que aquests darrers volen parlar tan bé com els seus referents. Dins el grup tothom troba el seu lloc, la seva funció, i col·labora en el treball col·lectiu per assolir l'objectiu comú, tot generant autoestima, confiança i alegria. Tothom troba el seu espai a l'escola també, ja que La Bressola involucra les famílies en la vida de l'escola a través de la gestió de les activitats, i fomenta, entre altres, els cursos de català per als pares i mares.

Òbviament La Bressola tota sola no ha aconseguit fer del català la llengua majoritària de la societat nord catalana com era fa encara 100 anys, però ha demostrat ser un model d'èxit que genera catalanoparlants i ha trencat amb el fatalisme que anunciava la mort de la llengua.

El català al nord no és només la llengua dels avis, és ara també la llengua d'alguns joves que tenen prou autoestima per poder transmetre-la als seus fills. ■

El nostre destí està escrit a les estrelles

Josep Pizà,
mestre de primària al Col·legi Concertat La Immaculada

Comencem. I si hem de començar per algun lloc a fer l'anàlisi, comencem per un principi (tot i que els principis poden ser diversos). Als nostres territoris illencs s'hi parla català d'ençà de la conquesta catalana capitanejada pel Rei Jaume I, prop del 1230. De tot plegat se'n parla i se'n té evidència al *Llibre dels Fets* i al *Llibre del Repartiment*, entre d'altres documents històrics. No hi ha cap evidència històrica de la presència d'aquest idioma abans d'aquestes dates.

Per tant, si les matemàtiques no em fallen, això fa un nombre aproximat de 800 anys. Aquestes coses les sabem vosaltres i jo, estimats lectors, i un grup reduït d'intel·lectuals, erudits, i també gent senzilla que simplement ho ha cercat a Google i ha pogut despertar del somni mentider que l'atenallava, però el grau de penetració dins la societat d'aquesta evidència científica és molt dèbil.

Hi ha encara molta, moltíssima gent que, per desgràcia, s'aferra com una pegellida a la roca a la creença que el mallorquí (i per extensió, també el menorquí, l'eivissenc, el formenterer...) és una llengua que s'ha parlat per les nostres contrades des de sempre i, òbviament, és molt diferent del català (que per a ells sols es parla a Catalunya i que se'ns vol imposar a ca nostra a través de les gramàtiques impulsades per la política nacionalista). Res o molt poc es pot fer per canviar una creença tan atàvica i tan arrelada a un grup tan nombrós que, almenys en aquestes idees, comparteix un ideal situat molt lluny de l'evidència de la racionalitat de la ciència empírica i contrastada.

> Des de la conquesta perpetrada per les hosts del Rei en Jaume, el català fou, ininterrompudament, llengua de relació

Des de la conquesta perpetrada per les hosts del Rei en Jaume allà lluny en el temps fins a la dècada dels anys 60 del segle XX, el català fou, ininterrompudament, llengua de relació social majoritària entre les poblacions illenques. Res no hi pogueren fer els Decrets de Nova Planta (impulsats pel rei espanyol Felip V després de fer victòria a la guerra de successió i castigar els territoris catalanoparlants, amb l'abolició de les seves institucions), ni els 40 anys de dictadura franquista.

Allò que li manca a la societat balear és amor propi, coneixement històric i reconstruir el propi castell d'orgull cultural

Molt probablement la generació dels anys cinquanta és de les darreres que va viure, majoritàriament, plenament en català. Un cop dominada la llengua pròpia, la gent va aprendre castellà. Ja en democràcia, diversos Governs autonòmics han defensat de manera diferent la llengua catalana. Tristament, hi va haver un president, concretament el senyor José Ramón Bauzá (PP), que hi va anar frontalment en contra. Aquest senyor va impulsar una sèrie de mesures incloses a les propostes del TIL (Tractament Integral de Llengües) que varen rompre la pau lingüística que hi havia, almenys a les aules, i va atiar el foc de la confrontació entre la societat civil.

Ara, els vents per a la causa, tot i que no són tan extrems com els que bufaven en temps de Bauzá, no són tampoc favorables. Qualsevol decret, norma o llei en matèria lingüística per a les aules que no advoqui per mesures properes a la immersió lingüística en català (per compensar el desequilibri lingüístic social en favor del castellà) només farà impulsar, de manera subtil però ben estudiada, la substitució lingüística.

La dècada dels anys 60 va donar lloc, entre d'altres fets, al conegut com a boom turístic. Tot canvià a partir de llavors. La nostra pobra economia, basada en el sector primari (agricultura, ramaderia, pesca) va fer un salt al buit al sector terciari (sector serveis). Els hoteliers començaren a comandar i continuen comandant a dia d'avui. El canvi de model va omplir les nostres butxaques de doblers però va impulsar la substitució lingüística, fet que no tenia precedents fins a aquelles dates. La població va augmentar de manera significativa a causa de moviments migratoris. Tothom, fos d'on fos, tenia (i té) dret de cercar un lloc de feina més segur i estable que es traduís en unes millores econòmiques a la seva vida.

No em crec això de la implantació de la lliure elecció de llengües impulsada pel Govern de Marga Prohens (PP) amb la complaença i el beneplàcit de Vox. Tanmateix, allò que li manca a la societat balear és amor propi, coneixement històric i reconstruir el propi castell d'orgull cultural, peça clau dins tot somni d'inconscient col·lectiu. El capitalisme, la globalització i els moviments migratoris actuals ens han portat coses molt positives en diversos àmbits, però molt destructives pel que fa a temes lingüístics i sentiment de pertinença a un grup humà determinat.

Així, les societats que obliden les seves arrels, i no són paraules meves, acaben per morir-se de fred. El nostre destí està escrit a les estrelles. ■

Tallers d'assertivitat lingüística escolar

Nanda Ramon,
professora

Els darrers mesos –coincidents amb els primers de la legislatura Prohens– han representat un retorn accelerat a l'escenari d'imposició lingüística que va caracteritzar la legislatura Bauzá (2011-2015). Tot i que la presidenta hagués repetit una i altra vegada que havien après la lliçó i que arribaven amb les millors intencions cap a la llengua pròpia i la comunitat educativa, els fets han desmentit ràpidament les paraules.

A pesar d'haver promès reiteradament respecte i diàleg, el Govern ha anunciat unilateralment algunes mesures molt alarmants, que amenacen el consens lingüístic i la pau social i que, un cop més, desprotegeixen els drets dels catalanoparlants (requisit lingüístic a la Sanitat i a la Funció Pública) i erosionen el prestigi dels docents (pin parental).

L'escola, a més, torna a ser involuntàriament l'epicentre d'una guerra innecessària i improductiva promoguda per alguns polítics inconscients i per altres que s'hi llueixen a consciència. La nova amenaça als projectes lingüístics del centre arriba en un context de preuada pau escolar, però també –no ens enganem– de "relaxació" generalitzada.

És cert que l'ensenyament en català està àmpliament implantat a tot el territori i que, 40 anys després, continua sent el principal bastió del procés de normalització lingüística a les Balears. És per això que fa tanta nosa.

Però també és cert que són moltes les mancances de la tasca lingüística escolar –integració de nouvinguts, falta de suport a l'ensenyament en català, incompliments reiterats de molts PLC, falta de vigilància...– i que els reptes continuen sent gegantins: demografia desbocada, ràtios inassumibles, retrocés de l'ús de la llengua entre infants i joves... Segurament ha arribat el moment de treure la pols als nostres projectes lingüístics i posar-los al servei de l'objectiu per al qual varen ser concebuts: la plena capacitació lingüística dels nostres alumnes.

> El Govern ha anunciat unilateralment algunes mesures molt alarmants, que amenacen el consens lingüístic

Segur que serà un bon exercici de resiliència en temps d'obligada tribulació.

GRAELLA CONVERGÈNCIA LINGÜÍSTICA DE 10 PARLANTS

PARLANTS L1	% PARLANTS L1	% PARLANTS L2	CONVERSES L1	% CONVERSES L1	CONVERSES L2	% CONVERSES L2
0	0	100	0	0	45	100
1	10	90	0	0	45	100
2	20	80	1	2,2	44	97,8
3	30	70	3	6,7	42	93,3
4	40	60	6	13,3	39	86,7
5	50	50	10	22,22	35	77,78
6	60	40	15	33,3	30	66,7
7	70	30	21	46,7	24	53,3
8	80	20	28	62,3	17	37,7
9	90	10	36	80	9	20
10	100	0	45	100	0	0

L'hàbit de convergència lingüística amb la llengua dominant (L2) fa davallar dràsticament els percentatges d'ús de la llengua pròpia (L1). Per exemple, en una conversa en què el 50% dels parlants són catalanoparlants, el percentatge de converses en català és només del 22%. El resultat no desitjat d'una conducta aparentment innòcua és la perillosa invisibilització de la llengua.

Són moltes les mancances de la tasca lingüística escolar i els reptes continuen sent gegantins

UN REPTE CLAR: L'ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

Tot i les mancances –estudis antics, fragmentaris, no sistemàtics...–, totes les estimacions sociolingüístiques al nostre territori detecten uns nivells prou alts de coneixement de la llengua –especialment en la competència passiva– i un preocupant descens de l'ús social de la llengua, fins i tot entre aquells que la tenen com a primera llengua. Els indicadors són encara més alarmants entre els joves.

Aquesta tendència s'explica, sobretot, per l'ocultació del català provocada per la persistència d'un hàbit lingüístic especialment lesiu per a la llengua: la confluència lingüística en castellà.

Aquest comportament social –aparentment inofensiu però del tot innecessari– és al darrere del major retrocés de l'ús social de la història recent del català i compromet seriosament la transmissió lingüística a la propera generació.

La sistemàtica confluència lingüística en la llengua dominant (L_2) provoca devastadors efectes no desitjats sobre el paisatge lingüístic: ocultació de la llengua pròpia, pèrdua de referents lingüístics, percepció distorsionada dels parlants, afebliment de la seguretat dels autòctons i dificultats dels al·lòctons d'exposar-se a l'L_1 per tal d'aprendre-la.

TALLERS D'ASSERTIVITAT LINGÜÍSTICA

De cada vegada és més evident que en el procés de normalització lingüística, en paral·lel al deure ineludible dels poders públics i les institucions, la responsabilitat individual és igualment crucial i passa per revertir dues tendències

L'ocultació del català provocada per la persistència d'un hàbit lingüístic especialment lesiu per a la llengua: la confluència lingüística en castellà

Aquest és precisament el camp d'acció dels tallers d'assertivitat lingüística que s'han anat posant en marxa des de diferents plataformes

majoritàries de confluència lingüística: 1. Començar les converses en castellà i 2.Canviar de llengua quan l'interlocutor no ens parla en català.

Aquest és precisament el camp d'acció dels tallers d'assertivitat lingüística que s'han anat posant en marxa des de diferents plataformes i que tenen per objectiu ajudar el parlant a mantenir la llengua pròpia a través de mecanismes d'assertivitat que reforcin les seves estratègies socials positives.

L'objectiu dels tallers és prendre consciència dels efectes socials dels comportaments individuals –vegeu els gràfics de confluència lingüística que acompanyen el text– i empoderar els parlants perquè el seu compromís de lleialtat lingüística sigui eficaç.

Que els catalanoparlants mantenguin la seva llengua i la visibilitzin en el major nombre possible de contextos i situacions, és crucial per a la supervivència de la llengua. Però mantenir-se en català ha de ser una experiència normalitzada, la història d'un èxit quotidià. No pot ser de cap manera una opció traumàtica ni una heroïcitat. D'aquí la importància de formar i acompanyar els parlants en el seu procés de presa de consciència i de canvi d'hàbits lingüístics.

ELS TALLERS EN EL CONTEXT ESCOLAR

El rellevant paper del medi escolar en el procés de normalització lingüística –la gran majoria dels ciutadans passen pel sistema escolar i ho fan, a més, a una edat de gran permeabilitat lingüística– fa que sigui altament recomanable traslladar a l'àmbit educatiu el plantejament dels tallers d'assertivitat lingüística. És a dir, la reflexió sobre els propis comportaments i l'extrapolació de les seves conseqüències, i la transmissió de les principals palanques que

Mantenir-se en català ha de ser una experiència normalitzada, la història d'un èxit quotidià. No pot ser de cap manera una opció traumàtica ni una heroïcitat

Quan el 50% no és la meitat

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	X	L1	L1	L1	L1	L2	L2	L2	L2	L2
2	L1	X	L1	L1	L1	L2	L2	L2	L2	L2
3	L1	L1	X	L1	L1	L2	L2	L2	L2	L2
4	L1	L1	L1	X	L1	L2	L2	L2	L2	L2
5	L1	L1	L1	L1	X	L2	L2	L2	L2	L2
6	L2	L2	L2	L2	L2	X	L2	L2	L2	L2
7	L2	L2	L2	L2	L2	L2	X	L2	L2	L2
8	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	X	L2	L2
9	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	X	L2
10	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	L2	X

5 parlants d'L1
5 parlants d'L2
77,78% d'interaccions en L2

La graella mostra un hipotètic escenari en què interactuen parlants d'L1 i L2. La proporció de parlants és equilibrada: un 50% en cada llengua. L'hàbit de la confluència lingüística en la llengua dominant (L2) afavoreix l'augment de les interaccions en L2, que arriben al 77,78%, molt per damunt del que seria esperable en un context on el 50% dels parlants ho són de l'L1.

Aquest és precisament el camp d'acció dels tallers d'assertivitat lingüística que s'han anat posant en marxa des de diferents plataformes

activen el canvi d'actituds lingüístiques i de les estratègies que afavoreixen la muda d'hàbits lingüístics.

També és cert, però, que el sistema educatiu té unes particularitats que recomanen una actuació específica i centrada en les singularitats del seu context: objectiu de la dinamització lingüística a l'escola, marc legal educatiu, relació alumne-docent, el paper de la comunitat educativa, els recursos a l'abast, les limitacions de la nostra tasca...

Partint d'aquesta base –la importància de treballar l'assertivitat lingüística escolar i la necessitat d'adaptar-la al context específic–, els tallers escolars poden representar un important revulsiu per als equips docents i els claustres de professorat compromesos amb les bones pràctiques educatives. I un bon punt de partida per recuperar objectius educatius essencials, moltes vegades relegats per la hiperestimulant selva de complements educatius.

PARLANT-HI, L'ENSENYAM

Els darrers anys i d'una manera moltes vegades inconscient, molts de docents han anat relaxant el seu paper fonamental com a referents lingüístics dels infants i joves al seu càrrec.

Dècades de demografia desbocada, l'acusat canvi generacional dels quadres docents i la creixent complexitat dels nous contextos educatius, han afavorit que els mecanismes de confluència lingüística en castellà que suara comentàvem hagin penetrat en el medi escolar.

No queda més remei que reiniciar el sistema, llastrat de massa brossa disruptiva i irrellevant, i tornar a l'origen de l'ensenyament en català i a la seva funció insubstituïble en el camp de la transmissió lingüística i de la cohesió social.

Parlant-hi, l'ensenyam. És tan senzill com això. Cal tornar a ser els referents lingüístics clars de tota la comunitat educativa i, molt especialment, dels nostres alumnes.

UN OBJECTIU IRRENUNCIABLE: LA CAPACITACIÓ LINGÜÍSTICA DELS NOSTRES ALUMNES

L'ordenament jurídic de les Illes Balears en matèria lingüística torna a ser matèria controvertida. Malauradament, és una dolència crònica que ens ataca periòdicament.

Sigui com sigui, però, l'ordenament vigent –art. 4 de l'Estatut d'Autonomia, art. 20 de la LNL, art. 7 i 8 del Decret de mínims, art. 135 de la LEIB, PL de cada centre...– traça el relat del que ha estat durant dècades el consens majoritari en matèria lingüística: el caràcter de llengua pròpia i oficial del català; la seva situació de desavantatge històric i social, que cal corregir; el compromís dels poders públics amb el procés de normalització lingüística; el principi de no discriminació per raó lingüística; i el mandat de garantir que tots els alumnes puguin utilitzar de manera normal i correcta les dues llengües oficials al final del seu període d'escolarització obligatòria.

En la majoria de centres de les Illes Balears –especialment en els de les àrees urbanes i suburbanes, i en les seves

Relació entre el nombre de parlants i el percentatge de converses en L1i L2

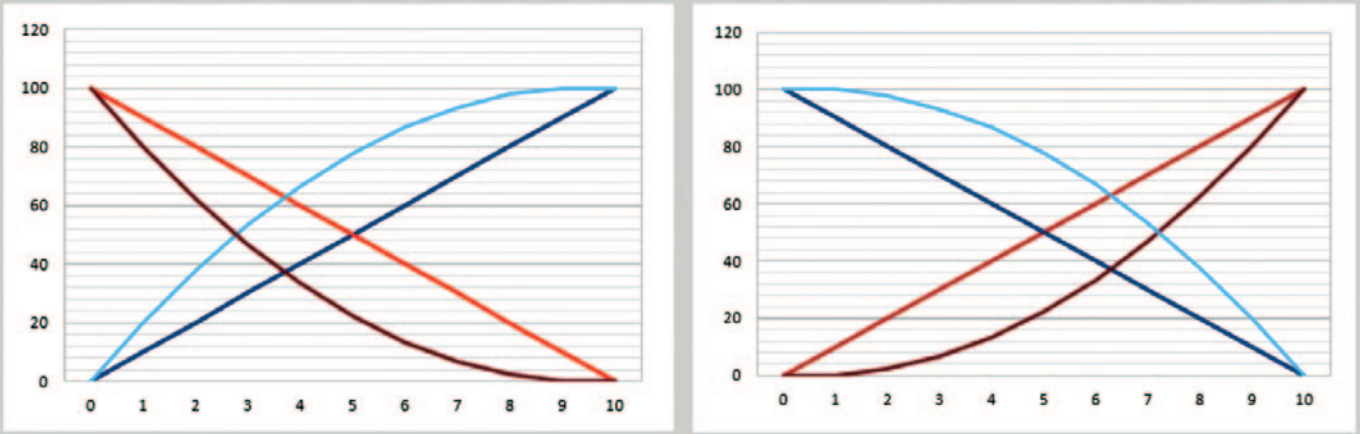

En els gràfics superiors s'evidencia clarament que en els contextos on s'aplica la convergència lingüística amb la llengua dominant (L2), l'augment de parlants d'L2 en la conversa implica un augment de les interaccions en L2 superior al que seria esperable en relació al nombre de parlants. De manera contrària, en canvi, la incorporació de parlants d'L1 no es tradueix en un augment proporcional d'interaccions en L1. En igual condicions (50% de parlants de cada llengua), la corba que representa les interaccions en L1 queda 55 punts per sota de la que representa les interaccions en L2 (22% - 77%).

Invisibilització lingüística

En les diferents graelles es posa de manifest que l'hàbit de confluència lingüística en la llengua dominant (L2) provoca una acusada invisibilització de la llengua pròpia (L1). En una conversa entre 5 parlants, 4 parlants d'L2 provoquen el 100% de les interaccions en L2; mentre que 4 parlants d'L1 només aconseguirien el 60% de les interaccions. La invisibilització de l'L1 té importants conseqüències sobre el paisatge lingüístic: distorsiona la percepció dels parlants, afebleix la seguretat dels autòctons i dificulta als al·lòctons la possibilitat d'exposar-se a l'L1 per tal d'aprendre-la.

conurbacions– el paisatge lingüístic "per defecte" no sol afavorir la transmissió espontània del català. La diversitat de l'alumnat, l'alt percentatge de famílies no nascudes a les Balears i els mecanismes d'ocultació lingüística a què ens hem referit, juguen en contra de la capacitació lingüística plena en català dels nostres alumnes.

És evident que, en un context en què el pes social de les dues llengües oficials és tan desequilibrat, una presència a l'escola merament equitativa no seria un escenari eficaç per a l'assoliment de l'objectiu fixat per mandat legal: la plena capacitació en les dues llengües.

Aquest és precisament el raonament que va justificar la implantació i extensió progressiva de l'ensenyament en català a tots els centres i nivells educatius.

QUÈ ÉS ENSENYAR EN CATALÀ?

Ensenyar en català, òbviament, és vehicular en aquesta llengua les assignatures curriculars, més enllà de l'ensenyament de la llengua catalana a través d'una assignatura específica. Quan major sigui el nombre d'assignatures impartides en català al llarg de l'escolarització d'un alumne, millor es compensarà el seu previsible dèficit inicial. I en tot país democràtic, la compensació de les desigualtats és un dels principals objectius del sistema educatiu.

Segons tota la documentació reguladora –especialment l'Ordre del conseller, de dia 12 de maig de 1998; i el Decret 45/2016, de 22 de juliol– ensenyar en català significa que totes les activitats docents i de comunicació, realitzades pel professorat i per l'alumnat siguin en català.

Ensenyar en català significa que totes les activitats docents i de comunicació, realitzades pel professorat i per l'alumnat siguin en català

I si, a més, realment volem garantir la igualtat d'oportunitats dels nostres alumnes i la seva capacitació plena independentment del seu perfil lingüístic inicial, també haurem d'oferir-los el nostre model lingüístic més enllà de l'aula: a les activitats i tallers del centre, a les comunicacions escrites i la retolació, a l'entorn virtual, a les reunions, en el temps d'esplai, a les sortides i activitats extraescolars, a la interacció espontània fora de l'aula...

Ensenyar en català significa bàsicament usar-lo en tots els contextos escolars. És parlant que l'ensenyam. I són totes aquestes les qüestions que s'han de traslladar als equips educatius a través d'aquests tallers d'assertivitat lingüística escolar. La millor manera de rearmar-nos i construir comunitat, ara que és tan necessària. ■

Sobre la mutilació genital femenina i els matrimonis forçats

Sandra Serra,
secretaria de la Dona de l'STEI Intersindical

El passat 5 d'octubre va tenir lloc la formació, *"Atenció i prevenció de la Mutilació Genital Femenina i els Matrimonis Forçats des de l'àmbit educatiu"*, al Centre Flassaders, impartida per Metges del Món i organitzada per l'STEI Intersindical i l'Associació Dones Educadores de les Illes Balears, gràcies a la subvenció per a projectes de foment i suport a la igualtat d'oportunitats entre dones i homes, i de prevenció i eradicació de les violències masclistes, per a l'any 2023.

Carla Vilarasau, psicòloga, tècnica de Metges del Món, va explicar que la Mutilació Genital Femenina (MGF) i els Matrimonis Forçats són exemples de violències de gènere molt greus que es practiquen actualment en algunes cultures d'arreu del món, de les quals poca gent en parla. Aquestes pràctiques es duen a terme a causa del sistema patriarcal de les diverses societats, a més de ser gerontològiques. Qui mana són els majors de la comunitat.

La MGF es practica a uns 30 països del món, com Egipte, Somàlia, Mali, la Índia, etc., i a causa dels fluxos migratoris, s'estén als diferents països d'acollida.

Font: *www.endfgm.eu*

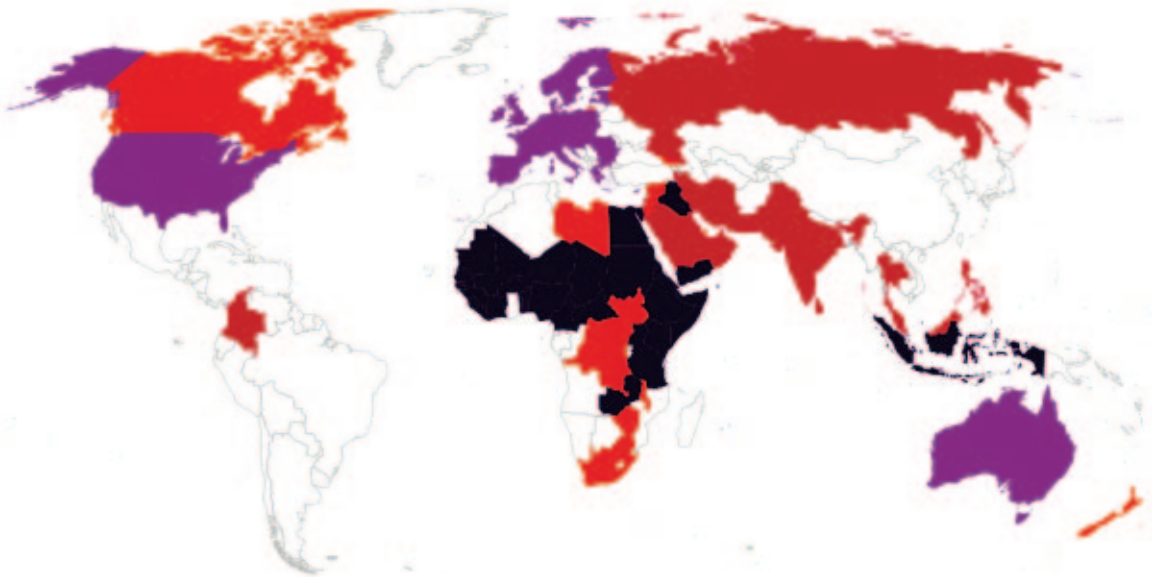

- En morat fosc, països que reporten dades de dones sobre prevalença d'aquesta pràctica, són els principals països de risc en MGF (Àfrica subsahariana i oriental, Egipte, l'Iraq, Indonèsia).

- En morat clar, països que reporten estimacions indirectes, no són països on es practica la MGF però si que detecten casos de dones que tenen la MGF realitzada i que procedeixen de països de risc.

- En granat, països que reporten dades a petita escala, detecten dones amb MGF realitzada i procedents de països de risc amb xifres no gaire elevades.

- En taronja, països amb report de detecció anecdòtica de casos.

El report de 2016 d'UNICEF, *Female Genital Mutilation/Cutting: A Global Concern Concern (La mutilació genital femenina: una preocupació mundial)* observa que la meitat de les nines i dones que ha sofert aquesta pràctica viuen en tres països: Egipte, Etiòpia i Indonèsia.

Aquestes pràctiques es duen a terme a causa del sistema patriarcal de les diverses societats

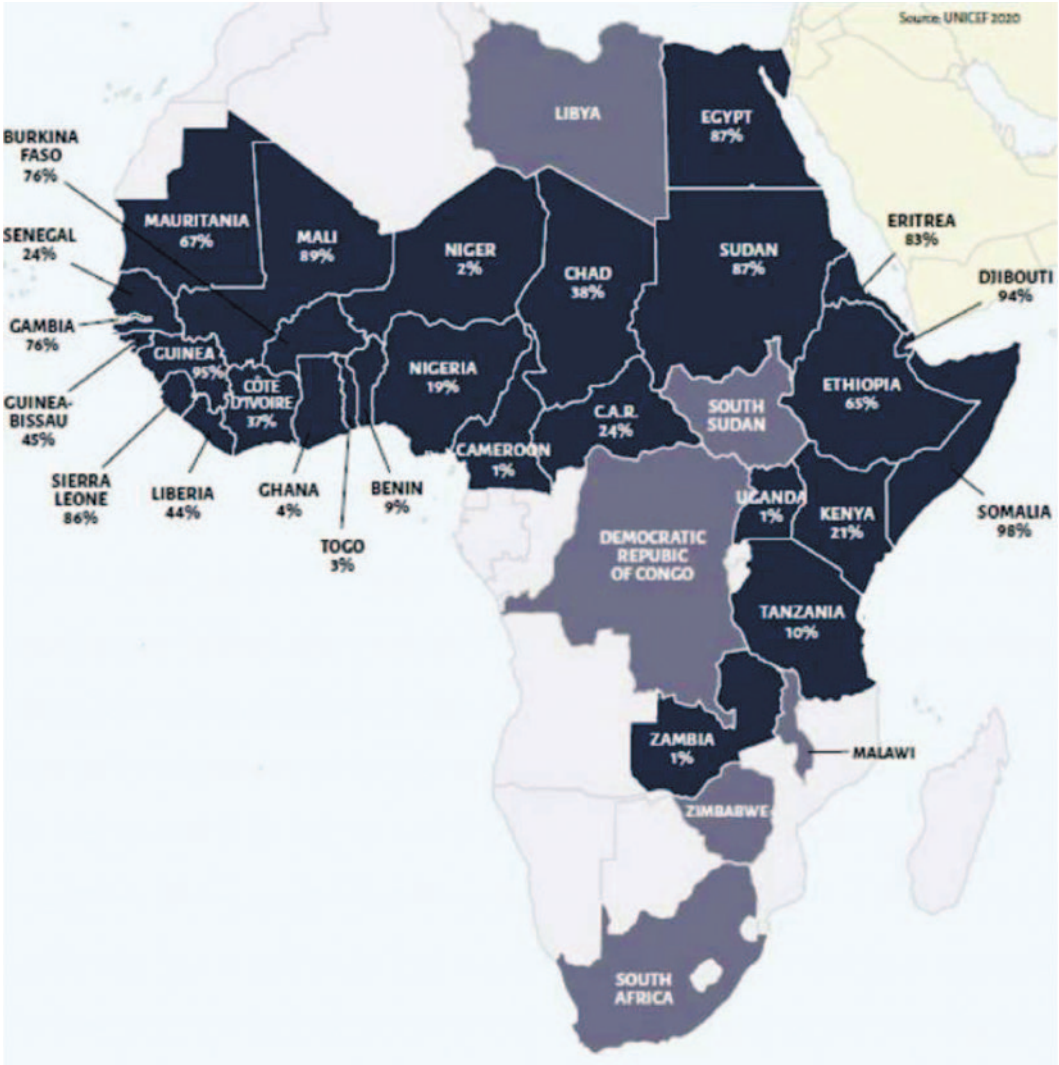

Els Matrimonis Forçats consisteixen en vendre les nines a canvi de diners, animals o terre

Font: *www.endfgm.eu*

El costum es realitza de generació en generació, a nines d'entre els 0 i els 14 anys, i amb raons diferents: socials, religioses, màgiques, higièniques i estètiques, sexuals i/o reproductives, en funció de cada ètnia. Entre aquestes trobam; "és la nostra cultura"; "és més higiènic", "el clítoris creix de manera desproporcionada"; "l'home experimenta més plaer", etc.

Existeixen quatre tipus diferents de mutilació genital femenina:

Tipus I o clitoridectomia: resecció parcial o total del clítoris.

Tipus II o escissió: resecció dels llavis menors amb resecció parcial o total del clítoris o sense, i amb o sense escissió dels llavis majors.

Tipus III o infibulació: estrenyiment de l'obertura vaginal mitjançant el tall i recol·locació dels llavis menors i/o majors, amb escissió o sense del clítoris.

Tipus IV: ampli ventall de pràctiques variades i inclassificables. Engloba tots els procediments lesius.

Són moltes les conseqüències d'aquesta pràctica, les quals les podem classificar en:

A curt termini: dolor, hemorràgies, dificultats per orinar, infeccions, morts...

A llarg termini: infeccions de l'aparell reproductor, malalties inflamatòries de la regió pèlvica, infertilitat, menstruacions doloroses, obstrucció crònica del tracte urinari o pedres a la bufeta, incontinència urinària, relacions sexuals doloroses, parts difícils...

Existeixen diversos protocols i guies d'atenció, actuació i intervenció dirigides a professionals que treballen en els diferents àmbits: social, sanitari, jurídic, educatiu i d'altres, però la informació no està actualitzada.

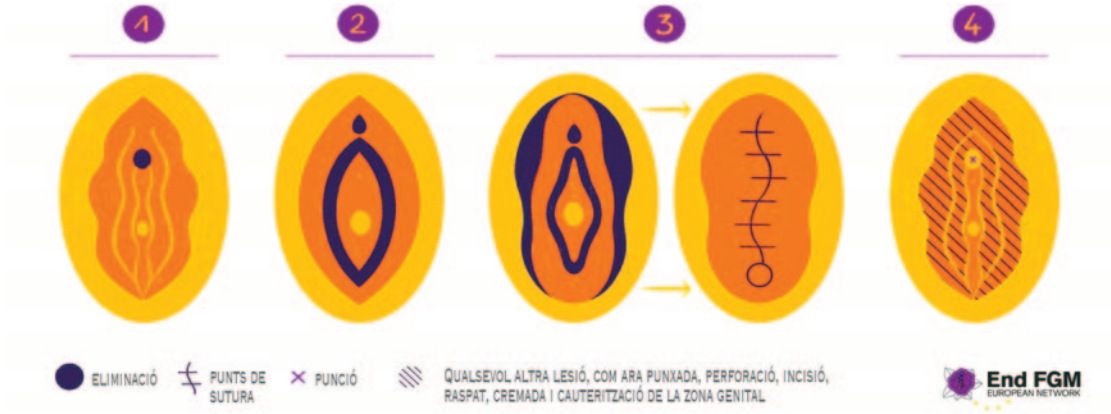

Carla Vilarasau i Marian Tounkara, durant la formació

Actualment, aquesta pràctica és penada per llei a l'Estat espanyol.

A la formació també hi va participar Caterina Sbert, vocal de MGF de Metges del Món, i Marian Tounkara, presidenta de l'Associació de Dones de Mali de les Illes Balears, que ens va parlar de la seva experiència personal i del tabú que existeix, encara avui dia, per parlar d'aquest tema entre les dones nord-africanes que viuen a Mallorca.

D'altra banda, els Matrimonis Forçats consisteixen en cerimònies matrimonials en què una de les parts no hi està d'acord, o es du a terme en contra de la seva voluntat. De manera majoritària consisteixen en vendre les nines a canvi de diners, animals o terres. Les nines han d'abandonar els seus estudis i queden exposades a violacions, embarassos prematurs, VIH...

Aquesta pràctica es du a terme a uns 60 països, com per exemple Brasil, Níger, Índia, el Pakistan, Txad...

Entre 14 i 15 milions de nines menors de 18 anys contreuen matrimoni cada any arreu del món. ■

Jornades "Construint la Igualtat III. Coeducació i Feminismes"

Sandra Serra,
secretaria de la Dona de l'STEI Intersindical

Els dies 17 i 18 de novembre varen tenir lloc les Jornades *Construint la Igualtat III. Coeducació i Feminismes*, organitzades pel sindicat STEI Intersindical i l'Associació Dones Educadores Illes Balears amb la col·laboració de l'Escola de Formació i Mitjans didàctics i el Centre Flassaders de l'Ajuntament de Palma. Varen ser finançades gràcies a la subvenció per a projectes de foment i suport a la igualtat d'oportunitats de l'Institut Balear de la Dona.

Sonia Blanco Esquivias, responsable de l'Organització de Dones de la Confederació Intersindical, va inaugurar les jornades i parlà de la tasca que es du a terme des de l'OM i els diferents territoris. A la primera ponència de divendres, Aurora Jardhi va parlar sobre *Feminisme antiracista a les aules. D'on venim, on anem?*

El personal docent ha de generar recursos per treballar l'antiracisme i la diversitat dins l'aula. L'antiracisme a l'escola no serveix només per acompanyar l'alumnat no blanc sinó per ajudar l'alumnat blanc a ampliar les seves mires quant a les diferents realitats existents al seu voltant. Finalment, va facilitar un recull de recursos per treballar el Feminisme Antiracista dins l'aula a tots els nivells educatius.

El personal docent ha de generar recursos per treballar l'antiracisme i la diversitat

A la segona ponència, *Les polítiques públiques i les cures. Hi ha una aposta real?*, Virginia Carrera Garrosa va parlar

La coeducació ha de ser present de manera integral als centres educatius

sobre si els darrers drets en matèria de conciliació realment ajudaran a la coresponsabilitat entre homes i dones. Actualment, no són remunerats, de tal forma que si qualque membre de la parella els ha d'agafar serà el que menys remuneració rebi; qui majoritàriament fa aquesta opció solen ser les dones.

Per tant, si des del Govern hi ha una aposta real per la igualtat, aquests nous permisos han de ser remunerats perquè tant homes com dones es puguin beneficiar i ser coresponsables al 50%, en l'àmbit familiar.

A la primera ponència de dissabte, Ana López Navajas, coordinadora del projecte Women's Legacy , va explicar que és un projecte europeu que contribuirà de manera decisiva a la inclusió de les dones protagonistes de la història i la cultura i el seu llegat en els continguts educatius. Amb diferents recursos digitals d'accés lliure i gratuït per al personal docent com banc de recursos; catàlegs d'obres musicals, literàries i artístiques...

Les jornades es varen clausurar amb la ponència, *Coeducació avui i demà* (a través de videoconferència), de Marian Moreno Llaneza, La coeducació ha de ser present de manera integral als centres educatius, i cal implicar tota la comunitat educativa. La inspecció educativa ha de vetllar pel compliment i aplicació dels principis i valors destinats a fomentar la igualtat real entre homes i dones, tal com recull la LOMLOE.

Finalment, cal comentar que les Jornades varen tenir un gran èxit de participació i la retroalimentació entre ponents i públic assistent va ser constant i molt enriquidora.

Moltíssimes gràcies a les persones assistents i fins a la propera edició! ■

Dones compositores. Les grans oblidades de la història

Secretaria de la Dona de l'STEI Intersindical

El 18 de novembre, a Can Tàpera, es va celebrar el *concert "Dones Compositores. Les grans oblidades de la història"*. Un homenatge a les dones que es varen dedicar a la música, tot i que, moltes d'elles varen trobar moltes traves al llarg de la seva vida.

Des de Hildegard von Bingen, Barbara Strozzi, Fanny Mendelsohn, Margarita Orfila, Matilde Salvador, Alma Mahler... interpretades magistralment per Maria Camps, soprano, i David Modehano, piano.

Aquesta activitat anava dirigida a docents de l'especialitat de música i agents de coeducació, d'una manera especial, i al públic en general interessat en aquesta temàtica. La finalitat del concert era fer visibles aquestes dones i, d'aquesta manera, que es puguin enriquir els currículums educatius i altres continguts més transversals amb l'aportació de les compositores.

Dones compositores

Les grans oblidades de la història

Maria Camps, soprano
David Mohedano, piano

18 de novembre de 2023
A les 19 hores a Ca'n Tàpera

Dones compositores

Les grans oblidades de la història

18 de novembre de 2023

Programa

Hildegard von Bingen, Spiritus Sanctus vivificans (veu i piano)
Barbara Strozzi, Che si puo fare (veu i piano)
Marianne von Martínez, Sonata en La Major (piano)
Clara Schumann, Der mond kommt still gegangen (veu i piano)
Fanny Mendelsohnn, Abenbild (veu i piano)
Pauline Viardot García, Haï Luli (veu i piano)
Teresa Carreño, Gottschalk Waltz Op.1 (piano)
Margarita Orfila, Joc d'àngels (veu i piano)
Florence Beatrice Price, Simpathy (veu i piano)
Marion Bauer, Phillis (veu i piano)
Cécile Louise Stéphanie Chaminade, L'amour captif (veu i piano)
Rosa García Ascot, Alemana (piano)
Matilde Salvador, El temps (veu i piano)
Lili Boulanger,"Au pied de mon lit" (Clairières dans le ciel) (veu i piano)
Germaine Tailleferre, "Non, la fidelité" (Six chansons Françaises) (veu i piano)
Alma Mahler, Ekstase (veu i piano)

El concert va ser organitzat pel sindicat STEI Intersindical i l'Associació Dones Educadores de les Illes Balears i finançat gràcies a la subvenció per a projectes de foment i suport a la igualtat d'oportunitats de l'Institut Balear de la Dona. ■

Pere Segura: l'home de la neu a Mallorca

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

En Pere Segura és una persona vinculada a l'STEI Intersindical des de fa molts d'anys, un dels seus fundadors, a més de ser el pare de l'actual secretari d'ensenyament públic Lluís Segura. A final del mes de juliol de l'any passat, va presentar el seu treball de doctorat sobre l'estat de la neu a les Illes Balears al llarg de les darreres centúries. N'hem parlat una estona amb ell.

Podien entrar cada dia cent vint ases carregats de neu

Per quin motiu et vares interessar en el tema de la neu?

Va ser fruit de diverses casualitats, com tantes coses a la vida. Els amics amb qui anava d'excursió em varen animar. En Miquel Grimalt, que era professor meu, em va dir que hi havia un congrés sobre paret seca; i n'Arnau Amer em va proposar que fes una comunicació sobre cases de neu, la seva orientació i situació..., juntament amb el meu fill Jordi que es marger. Així és com va començar tot plegat.

I això et va dur a investigar i aprofundir en altres aspectes?

Sí, en un primer moment vaig fer una recerca de com es podien omplir les cases de neu, amb una investigació sobre les nevades entre els segles XVI i XIX. La passa següent va ser fer una estudi del clima que va fer possible aquestes èpoques de neu i, finalment, un treball sobre el comerç que es feia amb ella.

De quina manera t'has documentat a l'hora de fer el treball?

Ha estat una feina d'arxiu molt laboriosa, sobretot entre els segles XIV i XIX. Hi ha hagut documents molt interessants com la *Història de Biniatzar, Biniatzent i Massanella* i altres històries locals com les d'Inca i Sóller. També he trobat molta informació sobre el comerç de la neu a l'Arxiu Municipal de Palma.

En el cas de Palma, quines dades d'interès has trobat?

Hi ha el cas emblemàtic de Can Joan de S'Aigo, amb informació a partir de 1800, tot i que ells diuen que en tenen des del 1700. Pel que fa a l'Ajuntament de Palma hi ha moltes dades del 1719, amb l'arribada dels Borbons i una nova organització de l'Estat en què sabem quanta neu entra a

La feien servir com a medicina però també per a refredar les begudes

Palma; ja que aquell va ser un any excepcional per la quantitat de neu caiguda.

Què en sabem de la neu que podia entrar a Palma?

Podien entrar cada dia cent vint ases carregats de neu, i hem de tenir present que cada un podia traginar vuitanta quilos; per tant el total serien nou mil sis-cents quilos diaris, una autèntica barbaritat.

I tota aquesta neu per a què s'emprava?

Per a la cura de malalties, guarir els cops, per als hospital... Com pots veure tenia un ús medicinal. Sobre aquesta qüestió hi ha molta informació dels segles XVIII i XIX. Per exemple, per a una persona que tenia tercianes, això és unes febres altes molt freqüents llavors, la neu era un remei curatiu molt adequat.

També els convents eren un grans tenidors de neu, no és així?

Sí, la feien servir com a medicina però també per a refredar les begudes. Vaig trobar que a un convent era costum, amb motiu d'una festa religiosa, fer un obsequi amb neu, amb aigua de neu que devia ser una mena de granissat, com si fos un producte de màxima qualitat.

Per a combatre el calor la gent menjava neu cada dia, o per a conservar els mol·luscs: en aquest sentit és curiós veure que en aquell temps la llagosta era un menjar maleït, de molt baixa categoria, no com s'esdevé avui. Has de tenir present que si havien de mantenir la gelera en marxa calia comprar neu cada dia.

Cal tenir present que els convents ho apuntaven tot, un fet que ens ha permès disposar de dades molt fidedignes i aclaridores. La informació que ens han aportat ha estat cabdal per a poder situar aquesta "petita edat de gel" a Mallorca, amb un gran nombre d'anotacions trobades a Santa Clara, Sant Jeroni i l'Arxiu d'Inca sobre aquesta època més freda.

Has trobat informació també de la Part forana de Mallorca?

Sí, tot i que amb la desamortització d'en Mendizábal l'any 1836 es va perdre molta informació. M'he pogut documentar a l'Arxiu Municipal de Felanitx gràcies a l'ajut del pare Xamena, amb molta informació del Convent de Sant Agustí del segle XVII. També n'he trobat molta sobre les monges de Sant Jeroni a l'Arxiu d'Inca.

Què és allò que més t'ha sorprès de la teva recerca?

Una de les coses més sorprenents ha estat veure com la neu tenia diferents preus segons els anys, en funció de si n'hi havia molta o no, com és de suposar. Sobre aquesta fluctuació del cost de la neu he trobat sèries completes des del 1620 al 1800 en relació al comerç de la neu. També ha estat curiós observar que hi havia un preu de la neu taxat per l'Ajuntament de Palma.

Se sap a partir de quin moment de l'any la gent començava a "menjar" neu?

Sabem que solia ser a partir del Corpus, per tant a principi del mes de juny; així com també coneixem quins eren els estius que feia més calor o no. És curiós observar que, per mor de les epidèmies que es produïen sovint, l'Ajuntament subvencionava la neu per a guarir la malaltia de les persones afectades perquè els baixàs la febre. O que hi havia una subhasta de la neu, com es feia amb la carn i el peix.

Per què es va deixar d'emprar la neu? Quin va ser el motiu de la seva pèrdua de "popularitat" entre la gent?

Sabem que a partir del 1900 baixa la quantitat de neu que s'anava a cercar a la muntanya, segurament per mor de la introducció de les primeres fàbriques de gel a Mallorca que havien de fer molts esforços per poder oferir unes bones "condicions de salubritat". A partir d'aquesta data la seva demanda comença a patir una davallada important.

Una de les coses més sorprenents ha estat veure com la neu tenia diferents preus segons els anys, en funció de si n'hi havia molta o no

D'excursió per la muntanya hem vist cases de neu. Com eren en aquell temps?

Eren cases fondes que s'omplien amb més d'un metre de neu, ben trepitjada (per això la cançó de "pitgen la neu"), plenes amb càrritx i qualcunes amb fang com a aïllant. Has de tenir present que la neu s'havia de conservar allà dins durant molts de mesos; per tant disposar d'un bon aïllament era essencial i n'hi havia que ho feien amb un sostre de teules.

Entre el 1640 i el 1710 hi va haver una manca d'activitat solar, un canvi climàtic natural que va provocar que nevàs cada any

És un patrimoni natural i cultural que molta gent desconeix...

Sí, i és una llàstima, perquè la Serra de Tramuntana ofereix un munt de tresors a qui hi vulgui fer camí. Avui estam molt distrets amb altres coses.

Ara que es parla tant de canvi climàtic, en el treball també fas referència al factor del clima. És així?

Sí, se sap que entre el 1640 i el 1710 hi va haver una manca d'activitat solar, un canvi climàtic natural que va provocar que nevàs cada any, amb una mitjana de dos graus per davall de la temperatura habitual. Hem pogut constatar el "mínim de Maunder", que és el nom donat al període quan les taques solars gairebé varen desaparèixer de la superfície del sol, com observaren els astrònoms de l'època.

Hi has dedicat molt de temps a aquesta tasca?

Sí, vint i pico d'anys que s'han vist interromputs per circumstàncies familiars i personals. Hi he tornat en èpoques diferents però amb la mateixa il·lusió i ganes de conèixer aquest món de la neu que tenia en el començament.

I finalment vares poder presentar el treball acabat el passat mes de juliol, el dia de Sant Jaume?

Així va ser, després d'haver superat una situació personal de salut. Ara el que em va suggerir el director de la tesi és que podríem revisar el treball i publicar alguns articles sobre qüestions diverses que he tractat amb la meva recerca.

Molt interessant, Pere. Ha estat un plaer parlar amb tu i passar aquesta estona tan agradable mentre compartim un berenar un matí de les vacances de Nadal, a prop de ca teva. Un agraïment des de les pàgines de Pissarra i un reconeixement a aquesta feina de superació i de constància. Gràcies, mestre. ■

Acte d'homenatge a Bartomeu Rotger Amengual i Bartomeu Llinàs Ferrà

Miquel Vives Madrigal

Il·lms. Srs. Bartomeu Rotger Amengual i Bartomeu Llinàs Ferrà, Sr. President del Fòrum, benvolguts amics i benvolgudes, companyes i companys del Magisteri...

El passat 6 d'octubre, com tots sabeu, tingué lloc a Madrid, a la seu del Ministeri d'Educació, l'acte de lliurament d'una de les condecoracions civils més importants de l'Estat Espanyol, als nostres estimats amics i companys Bartomeu Rotger Amengual i Bartomeu Llinàs Ferrà pels seus reconeguts mèrits en el camp de l'Educació, la Cultura i la Política. Es tracta de la "*Comanda amb Placa*" de *l'Orde Civil d'Alfons X el Savi*, el rei de la Corona de Castella en el segle XIII, conegut no sols per les lluites amb els musulmans i conquestes, sinó sobretot per l'obra literària, científica, històrica i jurídica produïda en el seu escriptori reial en la qual destaca les *Cantigas de Santa María* escrites en llengua galaicoportuguesa, que aleshores era la llengua culta del regne castellà.

Atès que tots dos il·lustres amics, comparteixen una trajectòria amb molts de punts en comú, tant en el món de l'Educació com en el de la política (encara que en opcions polítiques diferents) però sempre actuant en l'interès de millorar el sistema educatiu, el FEAEIB va trobar oportú ad-

Tots dos il·lustres amics, comparteixen una trajectòria amb molts de punts en comú, tant en el món de l'Educació com en el de la política

herir-se al reconeixement pel que significa aquesta magna condecoració pels nostres companys, i manifestar la nostra satisfacció de forma pública i notòria expressant vivament el nostre reconeixement i la nostra lloança per la seva trajectòria professional i personal servint al Magisteri i a la societat balear aportant bons grans i bones llavors al saquet de la millora de l'ensenyament i l'educació. I aquesta és la intenció del sopar d'homenatge d'avui.

Aquests dies m'han vingut a la memòria molts de moments viscuts amb tots dos homenatjats, com són, per exemple, la primera vegada que els vaig veure i els vaig conèixer. L'any 1969 cursant jo Magisteri pel pla 67, va comparèixer a la classe, la directora de l'Escola Normal del Magisteri, dona Maria L. Arnica Meridiano, acompanyada d'un jove inspector que venia a parlar-nos d'Educació Personalitzada sota els criteris de Víctor García Hoz, aleshores el *pope* principal de la pedagogia oficial espanyola que dirigia el ministre Villar Palasí. I ens dissertà sobre el Projecte de Reforma Educativa que conduiria a la Llei General d'Educació de 1970 amb la nova estructura del sistema educatiu (EGB, BUP...).

Prop temps després, essent mestre de la nova escola pública de la Indioteria durant el curs 1972-73, vaig anar a la Delegació Provincial d'Educació per entrevistar-me amb Dona Carme Eyaralar, professora de dibuix de Magisteri, que m'aconsellava que demanàs un diploma d'honor per la feina d'alfabetitzador feta en el servici militar. Conversant amb ella, s'acostà un jove que treballava a la Delegació, ens presentà i aquest s'afegí a la conversa. Era l'altre condecorat, en Tomeu Llinàs. Començà aquí una amistat que creixeria al llarg del temps.

Atesa aquesta trajectòria en interès del millorament del sistema educatiu de les IB, què podem dir dels mèrits dels dos homenatjats?

Doncs que, a nivell de títols, ambdós són mestres d'escola i professors, tots dos són llicenciats, un en Pedagogia, l'altre en Història, i ambdós són inspectors d'educació.

Tant un com l'altre són autors i coautors d'obres didàctiques, i llibres de text i estudi

Si xerram de càrrecs, tots dos han exercit alts càrrecs de l'Administració Educativa, bé com a professionals, bé com a polítics: En Rotger, inspector en cap d'Inspecció durant molts anys, director general d'educació, i Conseller d'Educació, Cultura i Esports del GOIB. En Llinàs, director escolar, cap de programes educatius, director provincial d'educació del MEC, director general de FP i Inspecció Ed, director general de Projectes del GOIB, secretari general de Presidència del GOIB, i Conseller d'Educació i Cultura, i encara avui president del Consell Social de la UIB.

Si parlam d'autoria d'escrits pedagògics, tant un com l'altre són autors i coautors d'obres didàctiques, i llibres de text i estudi, i formatius dels quals només en citaré un parell mallorquí. D'en Rotger, qui no coneix el *best seller* de les obres didàctiques de la dècada dels 70, especialment emprada en l'EGB?:

- "*El proceso programador en la escuela*" (1975).
- "*Direcciones escolares: el director com técnico y como líder" (1982)*
- "*L'Estatut per a tothom*" (amb el Col·lectiu Pedra Foguera: Rotger, Janer i jo mateix)
- Les *Plaguetes. Quaderns de Llenguatge i Experiències* (també amb el Col·lectiu Pedra Foguera)

I d'en Llinàs, qui no ha conegut el projecte globalitzador, molt innovador en aquell moment, duit a terme al CP Rafal Nou amb ell com a director el 1982 i que fou seleccionat i subvencionat al III Pla de Desenvolupament de la Innovació a l'EGB del MEC:

- *Experiència Interdisciplinària sobre "La deixa del geni grec*", realitzada en el CP Rafal Nou (1983)

O qui no ha manejat la:

- *Guia dels Programes Educatius de les Illes Balears*
- *El mapa escolar*

- *Les Illes Balears. Llibre de text de Coneixement del Medi (1994)* (coordinat i dirigit per jo mateix) (amb la col·laboració també de Miquel Seguí i amb correcció lingüística de Catalina Martí.

Han demostrat, amb valor de perfecció i de relació, qualitats psíquiques com són aptituds didàctiques, aptituds de govern

Amb aquestes notes apuntades, entenc que queda suficientment encomiada, la dedicació de tots dos personatges, a l'educació, formació i instrucció a tot el Magisteri balear de tots els nivells educatius no universitaris, així com a l'Administració educativa, dedicació que consider que ningú dubta que ha estat exercida amb autoritat (la d'*auctoritas,* la moral, no la del poder) exercida amb alt valor, la qual cosa implica superioritat en el quefer sigui a l'escola o a l'administració. Però endemés, vull recalcar que tal dedicació al Magisteri balear, l'han exercida amb *amor*, en el sentit filosòfic que Plató descriu en la seva obra *El Banquet*, i que és aquell que es tradueix en entrega voluntària, amistat i esperit professional dirigit cap el bé, el treball ben fet, acompanyat de formes adequades sempre positives.

Dit d'una altra manera, que han demostrat, amb valor de perfecció i de relació, qualitats psíquiques com són aptituds didàctiques, aptituds de govern (sobretot en les relacions amb els mestres i professors), i alta professionalitat i personalitat (que ha provocat cooperació i connexió).

I res més, per tot, estimats medallistes, moltes gràcies. I si voleu dir qualque cosa, la paraula és vostra. Mercès també a tots vosaltres que m'he escoltat pacientment. I després passem al banquet en honor dels nostres homenejats. ■

A Antònia Matamalas Prohens

In memoriam

M. Magdalena Gelabert i Miró

Estimada Antònia,

avui agafam la paraula per dir-te que totes les dones de Manacor estam de dol, tot Manacor sencer està de dol, tota Mallorca et plora. Perquè has partit i ho has fet així, discretament i humil, talment com vares viure però amb una humilitat ferma i decidida que ens donava coratge a totes per seguir les teves passes de manera incondicional.

Perquè tu, Antònia, eres una mica com la mare de totes les dones. Sí, bastava ser una dona per sentir-se protegida i estimada al teu costat, perquè tu ens defensaves a totes, des de les dones petites fins a les més grans, féssim el que féssim. Tant si érem músiques com metgesses, cuidadores, escriptores, kellys, empresàries... era igual, érem dones i això et bastava per elevar-nos a un estadi de respecte i de dignitat.

La teva bondat i generositat eren tan contagioses que cap de nosaltres no s'atrevia mai a dir-te que no a cap de les propostes que ens feies, per molt que semblassin complicades. I és que no tenies res impossible perquè hi posaves feina, passió i bondat i els miracles se succeïen, com l'any que aconseguires fer venir de França a Manacor la senyora Vida Esgleas, la filla de la primera dona ministra de sanitat, Federica Montseny, o l'any que convidares l'exministra de cultura Carmen Alborch, entre d'altres cineastes, pintores, ballarines, esportistes, conselleres, ambaixadores, etc. etc.

I com no t'havíem d'estimar si l'únic que fèiem era retornar-te l'amor, el respecte i la consideració que tu ja ens havies donat. Per això, podem dir amb certesa que te'n vas amb les mans plenes d'amor de tantíssimes persones a qui has ajudat, de tantes convocatòries de concentracions pacífiques contra la violència i els feminicidis, de tantes vegades com repetires veritats dures i, fins i tot incòmodes, però necessàries perquè la nostra societat avanci cap a millor. I sempre ho feies des de la Pau i la convicció plena de la necessitat de defensar els Drets Humans de tots els homes i de manera especial, de totes les dones.

Les persones que t'hem conegut i acompanyat a través del Col·lectiu Dones de Llevant, de Manacor Poètic, de l'Assemblea Antipatrircal, de 39 Escalons, del col·lectiu Homes per la igualtat, del Comitè de Son Coletes i dels defensors de la memòria històrica i de la justícia, entre molts d'altres i, sobretot, totes i tots els feministes, ens sentim tan orgullosos de tu, i tan agraïts!

Gràcies Antònia per tot el que ens has ensenyat i per haver estat una dona revolucionària en defensa dels valors humans i dels drets de les dones, perquè tu, des de la senzillesa i la tossuderia amable, has canviat la societat manacorina i mallorquina per a bé. Sense tu no seríem on som i no seríem qui som.

Només et podem dir gràcies i et podem dir que tots nosaltres procurarem seguir el teu exemple i el camí que ens has marcat, en pots estar ben segura.

Amb tota una vida entregada als altres, ja saps que Déu t'espera amb els braços oberts.

Descansa en Pau, estimada Antònia!

Text llegit a la missa funeral de n'Antònia Matamalas. Des de l'STEI Intersindical ens afegim al reconeixement d'una vida dedicada al feminisme i la lluita per la igualtat. Moltes gràcies, Antònia. ■

En record de Tomàs Martínez

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Pocs dies abans del tancament d'aquest número hem rebut la trista notícia de la mort del company Tomàs Martínez, en altre temps director de l'Escola de Formació i durant molts anys membre de la Comissió Executiva i del Consell de redacció de Pissarra.

En un proper número de la Pissarra li dedicarem l'espai que es mereix. Ara compartim amb vosaltres el text que es va llegir en l'acte de comiat a l'estació de tren de Sant Llorenç el passat 25 de febrer. Des d'aquestes pàgines el nostre reconeixement i homenatge:

"Ens hi posam?" I tant que sí, Tomàs!

Vaig conèixer en Tomàs el setembre de 2004, quan vaig començar a fer feina a l'STEI. Aleshores a Mallorca només hi havia la seu de Palma. Record que al principi em feia respecte, amb el seu posat d'entrada seriós i aquella veu tan greu.

En Tomàs va ser sempre una persona molt eficient, pràctica, decidida i resolta. A primera hora del matí dels dilluns fèiem una reunió a les nou i quart, que durava poc més d'un quart d'hora, en què cada sector informava de les novetats i s'organitzava la setmana. En Tomàs coordinava aquestes trobades amb un ofici i uns sabers admirables. Era un secretari d'organització formidable, amb ell tot anava com una seda.

Parlant un dia amb na Maria Antònia Font, em va recordar la frase que en Tomàs feia servir per a donar per acabada la reunió. Solia ser aquesta: "Au, idò, ens hi posam?" I un cop dit això tothom s'aixecava de la cadira i començava la tasca de la setmana.

Anys després vaig tenir la sort de compartir amb en Tomàs la posada en marxa de la seu de l'STEI Intersindical a

Manacor, juntament amb na Bel Llull, na Xisca Bergas i en Climent Obrador. Amb quina il·lusió vaig viure aquella gran oportunitat, de tenir una delegació del sindicat tan a prop de casa. Va ser llavors quan el vaig conèixer més a fons i quan he pogut gaudir més del seu mestratge i companyia. El primer canvi que es va produir és que li vaig "perdre el respecte" en el bon sentit de la paraula; en les distàncies curtes en Tomàs era una persona entranyable i d'un tracte molt agradable.

Quan arribava a la seu de Manacor cada matí, en Tomàs ja era al seu despatx, assegut darrere la taula, i et contestava amb un "Bon dia!" potent que omplia l'espai i et donava ànims i força per a començar la jornada. En Tomàs sempre era allà, li agradava arribar prest, i els que vàrem tenir la sort de fer feina amb ell sabíem que comptar amb ell era un valor segur, una garantia, teníem la plena confiança que la seu de Manacor no podia estar en més bones mans.

Una de les coses amb les quals més gent ha coincidit quan hem parlat d'en Tomàs és que era un expert en desfer embolics quan a una reunió, com passa tan sovint, la gent comença a divagar i dedicam temps i esforços a donar voltes a una qüestió sense concretar res. Ell sabia posar límits al debat, d'una manera molt correcte i elegant, i fer que la conversa aterràs amb conclusions pràctiques i acordades per la majoria.

Amb en Tomàs vaig compartir moltes coses. En l'aspecte professional, va ser per a mi un mestre de l'acció sindical i d'una cosa tan important com és la bona relació amb els centres. El fet d'estar a Manacor i de tenir aquesta proximitat amb les escoles i els instituts ens va permetre teixir moltes aliances i complicitats que encara es mantenen, i aquest va ser un factor que en Tomàs va cuidar sempre. Encara ara, anys després de la seva jubilació, recollim els fruits de la llavor que va sembrar en aquesta bona entesa amb el professorat de la zona.

Tenir en Tomàs dins el despatx de Manacor, saber que hi era, em permetia, quan jo venia de fer acció sindical, aturar-me a veure'l, parlar amb ell i contar-li com havia anat la visita. Sempre trobava paraules de confort: si la visita havia anat bé, hi havia una rialla sonora i un sentiment de satisfacció que em donava molta seguretat; si no havia anat tan bé les seves paraules eren de suport, d'ànim i de reflexió serena. Mai sorties abatut d'aquella estona de confidència i intercanvi d'impressions.

De fet molta gent telefonava a en Tomàs per a demanar-li consell, no només de l'STEI sinó de moltes altres bandes. En som testimoni perquè ho vaig sentir moltes vegades. Hi havia dies que allò semblava un consultori de tota casta de qüestions...

Amb en Tomàs vaig tenir la sort de compartir moltes curolles, la majoria de caire literari, lingüístic i cultural. Sempre tenia un trull en marxa: Tià de Sa Real, parenòstic, havaneres, hort ecològic... La darrera que vaig compartir amb ell va ser la de les neules. Adesiara hi havia qualque document en llatí que em demanava si li podia traduir...

Una persona m'ha enviat avui un missatge i em deia que en Tomàs ha estat un "homenot del país". Hi estic totalment d'acord: era una persona que feia feina pel seu país, per la llengua, la cultura, la música, l'associacionisme, el transport públic, la terra, la memòria històrica, i tantes altres.

Permeteu-me que us conti una anècdota que vol ser també un comiat i un homenatge a en Tomàs. Potser molts no ho sabeu però a en Tomàs li agradava molt muntar a cavall.

Era una activitat que feia sovint i que deia que el relaxava molt. Un any ens vàrem trobar a les Beneïdes de Manacor, el dia de Sant Antoni. En Tomàs era una persona amb una alçada més aviat justa.

Aquell dia que el vaig veure damunt el cavall el vaig percebre molt amunt, molt gran, en una dimensió desconeguda per a mi, fora dels esquemes habituals quan el tenia davant; i li vaig comentar dies després, cosa que ens va fer molta gràcia, ja que en Tomàs tenia un humor contagiós.

Ara que començam a sentir que en Tomàs ja no és entre nosaltres i a mesura que el seu record, absència i enyor siguin més intensos, tenc la sensació que ens adonarem de com ha estat de gran el seu pas per aquest món, tot el que hem après d'ell, tantes llavors sembrades, les estones passades, les nits electorals celebrades, les presentacions de llibres viscudes, les cançons compartides, les cremades de rom a vorera de mar envoltats d'amics, la darrera curolla de dur les neules a Catalunya...

I tornarem a sentir, més netes que mai, les seves paraules: "Au, idò, ens hi posam?" I direm que sí, i ens espolsarem la pena i la mandra i seguirem la tasca que ell va organitzar tan bé, i posarem en pràctica el seu mestratge. I farem de l'STEI allò que en Tomàs volia: un sindicat al servei del poble, amb la cara ben alta, amb les conviccions fermes, peu fiter contra les desigualtats de tota casta.

Bon viatge, Tomàs, i gràcies per tot el que ens has ensenyat, mestre de tantes coses. ■

No toqueu l'escola en català

STEI
INTERSINDICAL